

Školní klubová činnost a její socializační aspekty

Pavla Šimková

Bakalářská práce
2014

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

Univerzita Tomáše Bati
Institut mezioborových studií Brno
akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Pavla ŠIMKOVÁ**
Osobní číslo: **H118308**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Školní klubová činnost a její socializační aspekty**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS "Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách" (IMS 2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím bakalářské práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- na činnost školních klubů ve vybraných obcích Dražanské vrchoviny jako zařízení pro propojování školní, volnočasové i rodinné edukace;
- na součinnost klubů s dalšími vzdělávacími i kulturními zařízeními;
- na přínos klubů pro komunitu obcí.

Součástí práce bude empirické šetření realizované smíšeným výzkumem.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Čačka, O. a kol. **Psychologie imaginativní výchovy a vzdělávání s příklady aplikace.** Brno: Doplněk, 1999.

Hájek, B. **Pedagogické ovlivňování volného času.** Praha: Portál s.r.o., 2011.

Jůva, J. **Dětské muzeum – edukační fenomén pro 21.století.** Brno: Paido, 2004.

Pávková, J. **Pedagogika volného času.** Praha: Portál s.r.o., 2002.

Procházka, M. **Sociální pedagogika.** Praha: Grada, 2012.

Další literatura bude obsažena v Projektu bakalářské práce a průběžně doplňována během práce na tomto textu.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. František Sýkora

Katedra pedagogiky a psychologie

Datum zadání bakalářské práce:

11. listopadu 2013

Termín odevzdání bakalářské práce:

30. dubna 2014

V Brně dne 11. listopadu 2013

doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.

vedoucí ústavu

doc. PaedDr. Slavomír Laca, Ph.D.

vedoucí katedry

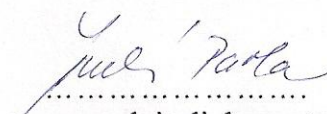
Prohlašuji, že

- beru na vědomí, že odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí, že jeden výtisk bakalářské práce bude uložen v příruční knihovně Fakulty humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně a jeden výtisk bude uložen u vedoucího práce;
- byl/a jsem seznámen/a s tím, že na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 2 a 3 autorského zákona mohu užít své dílo – bakalářskou práci nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen připouští-li tak licenční smlouva uzavřená mezi mnou a Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně s tím, že vyrovnání případného přiměřeného příspěvku na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše) bude rovněž předmětem této licenční smlouvy;
- beru na vědomí, že pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tedy pouze k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům;
- beru na vědomí, že pokud je výstupem bakalářské práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá. Neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji,

- že jsem na bakalářské práci pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.
- že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

V Brně 22. 11. 2014

.....
podpis diplomanta

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zaměřuje na možnosti působení školních klubů na venkovských školách. Jejich využití nejen jako instituce pro mimoškolní výchovu a naplňování volného času, ale také jako prostředníka pro propojování školy s celou komunitou obce. Zamýšlí se nad preventivní funkcí školních klubů v oblasti sociálně patologických jevů. V první kapitole je vymezen pojem volného času. Zaměřuje se na jeho funkci v životě člověka a poukazuje na důležitost psychohygieny využívání volného času. Druhá kapitola se zaměřuje na charakteristiku školního klubu, jeho funkcí a socializační aspekty jeho činností. Třetí kapitola popisuje historii mimoškolní výchovy a činnost konkrétního školního klubu v podmínkách venkovské školy. V praktické části bakalářské práce zhodnocuji na základě stanovených výzkumných cílů, výsledky prováděného kvalitativního výzkumu metodou polostrukturovaného rozhovoru.

Klíčová slova: volný čas, socializace, prevence, sociálně patologické jevy, škola, rodina, komunita, spolupráce

ABSTRACT

The bachelor thesis deals with school clubs acting possibilities in country schools, their value not just as out-of-school education and free time activities, but also as a mediator between school and whole village community.

Preventive function of school clubs in area of social-pathological feature is also topic of the work. The first chapter describes free time term, concentrates on its function in a human life, stresses psychohygiene importance in free time usage.

The second chapter concentrates on school clubs characteristics, their functions as well as socialization aspects of their activities. The third chapter deals with out-of-school history and the concrete club activity in the country school.

In practical part of my work I evaluate result of quality research when using methodology of half-structured dialogue, based on set research targets.

Keywords: free time, socialization, prevention, social-pathological feature, school, family, community, cooperation

Děkuji panu Mgr. Františku Sýkorovi za odborné vedení a poskytnutí cenných rad při zpracovávání mé bakalářské práce.

Poděkování patří všem mým blízkým za poskytnutou morální podporu a zázemí pro vypracování mé bakalářské práce.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Pavla Šimková

OBSAH

ÚVOD	8
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 VOLNÝ ČAS	11
1.1 CHÁPÁNÍ VOLNÉHO ČASU A JEHO HODNOT V HISTORII.....	11
1.2 VYMEZENÍ POJMU VOLNÝ ČAS	12
1.3 FUNKCE VOLNÉHO ČASU.....	13
1.4 ČINITELÉ OVLIVŇUJÍCÍ VOLNÝ ČAS.....	14
1.5 PSYCHOHYGIENA A PATOLOGIE VYUŽÍVÁNÍ VOLNÉHO ČASU	17
2 ŠKOLNÍ KLUB A JEHO SOCIALIZAČNÍ ASPEKTY	21
2.1 FUNKCE A ČINNOST ŠKOLNÍHO KLUBU.....	22
2.2 ZVLÁŠTNOSTI STŘEDNÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU	24
2.3 SOCIALIZACE	25
2.4 SOCIÁLNÍ UČENÍ	26
2.5 ETAPY SOCIALIZACE.....	26
3 MOŽNOSTI KLUBOVÉ ČINNOSTI VENKOVSKÉ ŠKOLY	28
3.1 KLADY A ZÁPORY VENKOVSKÉHO ŠKOLSTVÍ	28
3.2 POHLED DO HISTORIE ČINNOSTI VENKOVSKÉ ŠKOLY	29
3.3 PŘÍKLAD ČINNOSTI KONKRÉTNÍHO ŠKOLNÍHO KLUBU V LETECH 2001 - 2007	31
II PRAKTICKÁ ČÁST.....	36
4 VÝZKUMNÁ ČÁST	37
4.1 METODA VÝZKUMU A VÝBĚR DOTAZOVANÝCH	37
4.2 VÝZKUMNÉ CÍLE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY	39
5 ROZHOVORY	42
ZÁVĚR	61
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	63
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	66
SEZNAM OBRÁZKŮ	67
SEZNAM TABULEK	68
SEZNAM PŘÍLOH	69

ÚVOD

K tématu bakalářské práce **Školní klubová činnost a její socializační aspekty** mě přivedly životní zkušenosti. Vyrůstala jsem ve velkém městě, kde byly příležitosti pro vyžití ve volném čase vždy velké. Školy naplňovaly bohatě oblast mimoškolního vzdělávání řadou zájmových aktivit. Po roce 1989 se situace zlepšila také pro všechny ostatní generace. Narostly možnosti volnočasového vyžití, i když začíná být tato oblast značně komercializována. Nyní žiji spoustu let se svou rodinou na venkově, v malé obci. Venkov pro mě byl dříve pouze místem rekreace. Po přestěhování jsem stála před problémem, co budu vůbec na „dědině“ dělat, a co tam budou dělat moje děti. Brzy se ukázalo, že situace není beznadějná. V obci vzniklo občanské sdružení zaměřující se na aktivity dětí, mládeže a dospělých ve volném čase. Snahou jejich členů bylo a stále je, přispívat k rozvoji osobnosti obyvatel obce a zvláště dětí, ale také k rozvoji společenského, kulturního a přírodního prostředí, v kterém žijí. Zakladateli sdružení byli v první řadě právě pedagogové místní školy, kteří si velmi dobře uvědomují, že to, jak děti a mladí lidé tráví volný čas, je velmi důležité pro jejich další rozvoj, nejen osobnostní. Aktivity vedoucí k správnému zhodnocování volného času podporují utváření mezilidských vztahů, učí sounáležitosti a spolupráci. Sdružení od samého začátku spolupracovalo úzce se školou i zastupiteli obce. Nárůst aktivit vedl k založení školního klubu při místní základní škole.

Právě zkušenost s činností v občanském sdružení, ale také ve školním klubu byly důvodem k výběru tématu bakalářské práce. Zvolený problém kterým se práce zabývá, jsou možnosti působení školního klubu malých obcí v oblasti socializace. Školní kluby jsou vhodným místem pro pedagogické ovlivňování volného času jedince. Jejich hlavní funkcí je nabízet nejen dětem a mládeži, ale také jejich rodičům i dalším zájemcům z řad veřejnosti smysluplné využití volného času.

Školní klub může být jako součást školy významnou socializační institucí. Záměrem mé práce bylo ukázat možnosti zapojení školního klubu do socializace jedince ve všech oblastech jeho života.

Cílem bakalářské práce a prováděného výzkumu je popsat činnost školních klubů na vybraných školách Dražanské vrchoviny. Zhodnotit do jaké míry se jim prostřednictvím školního klubu daří propojování školní, volnočasové a rodinné edukace. Jaká je jejich součinnost s dalšími výchovnými a kulturními zařízeními. Jestli je možná širší spolupráce s místními obecními úřady.

Je částečně pravdou, že obyvatelé venkova jsou vystaveni jistému znevýhodnění v oblasti trávení volného času oproti obyvatelům měst. Velmi často stojí před problémem dojíždění na větší vzdálenost, což bývá pro řadu obyvatel malých vesnic nereálné časově, ale také je to zatěžuje finančně. Výsledkem práce by mělo být zjištění, nakolik jsou školy v malých obcích schopny prostřednictvím školních klubů kompenzovat toto znevýhodnění a zároveň působit jako aktivní činitel v rozvoji komunitního života celé obce.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VOLNÝ ČAS

Mnoho odborných publikací se ptá „Co je volný čas?“ a zabývá se objasňováním tohoto pojmu. Shodují se v názoru, že fenomén volného času je v dnešní době významnou oblastí života jedince i celé společnosti. Výchovou k volnému času, výchovou ve volném čase a pedagogickým výzkumem volného času se zabývá pedagogika volného času.

1.1 Chápání volného času a jeho hodnot v historii

Chápání volného času, s ním spjatá terminologie a způsoby jeho využití vypadaly v minulosti jinak než dnes. Spolu s utvářením pojmu volný čas se měnil také přístup a hodnotová orientace k fenoménu. V průběhu dějin lidstva volný čas existoval, i když byl různě označován. Je obtížné stanovit vznik pojmu volného času, protože jeho pojetí a chápání prošlo značným vývojem a to především od minulého století po současnost. Také podmínky pro trávení volného času se měnily postupně, společně s životními podmínkami lidí ve společnosti.

O volném čase se začíná mluvit již ve starém Řecku. Jeho využívání je spojováno se školou, která byla považována za místo odpočinku od práce a povinností, za místo dobrovolného nabývání vědomostí, volný čas byl považován za čas pro kultivaci jedince. Mezi významnými osobnostmi tohoto období jmenujme například Aristotela, Sokrata, a také Platóna, který rozlišoval pracovní čas od svobodného volného času.

Ani středověk pojem volný čas tak, jak jej chápeme nyní, neznal. Volný čas byl ve středověku svázán s prací. Od ní si lidé oddechli především během svátků, korespondujících s církevním kalendářem. Svátků býval velký počet. Podle J. Verdona¹, to mohlo být až 90 dnů včetně nedělí a dalších 70, kdy byly práce omezeny například ročním obdobím. Lidé pracovali průměrně 4-5 dnů v týdnu.

Renesance a humanismus začíná prosazovat zdravý životní styl a omezování lidské svobody zvláště u dětí. S těmito snahami je spojován F. Rabelais a J. Locke. Za nejvýznamnějšího představitele tohoto období můžeme považovat J. A. Komenského, který klade důraz na hru, která je podle něj způsobem oddychu myslí. Pozornost věnoval správnému rozdělování času – na práci, vyučování, domácí práce, na oddych a zábavu.

---

¹ VERDON, J., *Volný čas ve středověku*. Praha: Vyšehrad s. r. o., 2003. s. 16

Po dlouhou dobu dějin je volný čas výsadou elity, které umožňuje rozvoj kulturního života. Pracující vrstvy obyvatelstva měly volného času oproti elitě nepoměrně málo.

V průběhu 18. století se mění chápání volného času, jako doby, kdy může jedinec odpočívat a pěstovat svoje zájmy, které nesouvisí s pracovními povinnostmi. Volný čas je ze soukromého života přenášen do politiky, ekonomiky i sociální péče. 19. a 20. století přináší rychlou změnu ve společnosti, lidé se stěhují za prací do měst, v důsledku industrializace postupně narůstá pracovní síla a rozrůstá se masová výroba. Doba práce se zkracuje jak dospělým, tak i mládeži a dětem. Pracovní doba a odděluje od zbytku denní doby. Volný čas se oproti ní stává časem dobrovolného rozhodování a volnosti. Rodí se aktivity a zařízení, která je umožňují vykonávat. Rozvíjí se tělesná výchova, umělecká, rukodělné činnosti, turistika, kladný přístup ke vzdělávání. Volný čas se dostává do popředí vědních oborů – pedagogiky, psychologie, sociologie, lékařství.

1.2 Vymezení pojmu volný čas

Volný čas bývá vymezen jako čas, který člověku zbývá, když si splní všechny pracovní i nepracovní povinnosti a úkoly, časem, kdy člověk vykonává činnost na základě svého svobodného rozhodnutí, a kdy mu tyto činnosti přináší příjemné zážitky a uspokojení.²

Pedagogický slovník udává, že volný čas je: „*Čas, se kterým může člověk nakládat podle svého uvážení a na základě svých zájmů. Je to doba, která zůstane jedinci po odečtení času věnovaného práci, péči o domácnost, rodinu, o vlastní fyzické potřeby včetně spánku.*“³

Řada autorů zdůrazňuje, že lze pod pojem volný čas zahrnout odpočinek, relaxaci, rekreaci, zábavu, zájmové činnosti, vzdělávání, dobrovolnou činnost společensky prospěšnou⁴. Ve volném čase si můžeme svobodně vybírat, které činnosti se budeme věnovat, děláme ji dobrovolně a rádi, činnost i její výsledky nám přinášejí pocit uspokojení.

Dobrovolnost výběru činnosti ve volném čase zdůrazňuje také V. Spousta⁵, který připomíná, že volný čas znamená relativně nejsvobodnější volbu činnosti ve srovnání s ostatním

---

² HOFBAUER, B., *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, s. r. o., 2004. s. 12-13

³ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J., *Pedagogický slovník*. 2. vydání Praha: Portál, s. r. o., 1998. s. 283

⁴ PÁVKOVÁ, J., *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času*. 4. vyd. Praha: Portál, s. r. o., 2008. s. 13

⁵ SPOUSTA, V., *Kapitoly z pedagogiky volného času*. Brno: Masarykova universita, 1998. s. 11-13

životním časem člověka, nemá mít rozhodně charakter povinnosti. Jeho využívání by mělo rozvíjet zdravou osobnost člověka.

Volným časem a jeho využitím se zabýval již J. A. Komenský ve své České didaktice:

„K odpočívání po prácech dal (Bůh) lidem noc, avšak i mimo čas odpočívání nočního obmyslet si má a musí, aby tělo, jako i mysl, při právech svých často odpočinutí a vydechnutí mělo, což se děje zabývkami nějakými. A to již něco veselého býti musí, jako rozpravky, žerty, hry, muzika, malování, a cokoli smyslů těla libé a pohodlné jest, však bez hříchu.“⁶

1.3 Funkce volného času

V odborné literatuře jsou jako hlavní funkce volného času uváděny odpočinek, zábava a rozvoj osobnosti, dovedností. Úkolem činností ve volném čase je regenerace fyzických i psychických sil a podílení se jedince na vytváření a udržování kultury. B. Hofbauer⁷ uvádí ve své práci vymezení funkcí volného času podle Rogera Sue⁸ takto:

- psychosociologická, přinášející uvolnění, zábavu a individuální rozvoj
- sociální, která zahrnuje socializaci jedince do společnosti, symbolickou příslušnost k některé ze sociálních skupin
- terapeutická, mající hledisko zdravotní, podporující zdravý životní styl, podporující prevenci vzniku chorob
- ekonomickou, která sleduje pozitivní vliv činností volného času na uplatnění v profesi, vynakládání výdajů na aktivity ve volném čase

Způsob, jakým trávíme volný čas je důležitý vzhledem ke kvalitě života jedince. Je také ukazatelem životního stylu, na jehož utváření se podílí. Podle Pávkové⁹ je z hlediska volného času velmi významné, s kým a v jaké společnosti ho trávíme.

Volný čas nám umožňuje kompenzovat neúspěchy v práci, dává nám prostor k získávání dovedností v oblasti komunikace s lidmi. Důležitou funkcí volného času je možnost obnovení fyzických a psychických sil. Funkce vzdělávací umožňuje jedinci poznávat nová mís-

---

⁶ KOMENSKÝ, J. A., *Jak (se) učit. Vybrané myšlenky o vzdělávání a o výchově*. Praha: Mladá fronta, 2004. s. 126

⁷ HOFBAUER, B., *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, s. r. o., 2004. s. 26

⁸ Roger Sue, současný francouzský sociolog

⁹ PÁVKOVÁ, J., *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času*. 4 vyd. Praha: Portál, s. r. o., 2008. s. 30

ta a nové světy, získávat nové znalosti a poznatky, život lidí. Způsob, jakým trávíme volný čas, se odráží v partnerských i rodinných vztazích, má vliv na studijní a pracovní výkony člověka.¹⁰ Důležitou funkcí volného času je funkce preventivní, uskutečňovaná pomocí preventivních výukových programů pro děti a mládež. Hlavní jejich úlohou je preventivní působení v oblasti sociálně patologických jevů mládeže, ke kterým patří šikana, záškoláctví, drogové a jiné závislosti, vandalismus, kriminalita a rasismus.

1.4 Činitelé ovlivňující volný čas

Volný čas není pouze časem pro odpočinek, opakem práce a plnění povinností. Stále více se stává prostorem pro obohacení života jedince, jeho sebevýchovu, seberealizaci a rozvoj jeho zdravé osobnosti. Nejvíce nabývá na významu v době dospívání, kdy se začínají vyhraňovat jeho zájmy a potřeby.¹¹ K správnému využívání volného času je třeba děti vést a vychovávat. Tato potřeba se stává nedílnou součástí výchovy osobnosti jedince. Výchovu k správnému využívání volného času a postoje k jeho trávení ovlivňuje řada činitelů. A to nejen v dětství, ale v celém životě člověka.

Rodina

Rodina je instituce, která má při výchově dětí klíčovou roli. Na její působení navazují později předškolní a školní zařízení a další instituce. Rodina působí na jedince od nejtělejšího věku. „*Dítě se učí především nápodobou svých těch a toho, co je mu citově blízké.*“¹² Rodina ovlivňuje dítě jak svým výchovným působením, tak i svým každodenním životem. Předává tak dítěti svoje postoje, názory, hodnoty. Svým způsobem života se stává vzorem pro nahlížení na volný čas, způsob jeho využití a tím také pro volbu volnočasových aktivit. Důležitým faktorem je společně trávený volný čas celé rodiny. Svými postoji rozvíjí klíčové kompetence k trávení volného času. Rodiče jsou také pomocníky při výběru volnočasových aktivit svých dětí. Při výběru aktivit a zapojování dětí do nich, by měli rodiče přihlížet k zájmům, schopnostem i dovednostem dětí. Důležité je, aby rodiče byli dostatečně informováni o nabídce aktivit, o tom, kde a jak jejich děti volný čas tráví.

---

¹⁰ KRAUS, B., SÝKORA, P., *Sociální pedagogika I.* Brno: Institut mezioborových studií, 2009. s. 50-52

¹¹ SPOUSTA, V., *Kapitoly z pedagogiky volného času.* Brno: Masarykova universita, 1998. s. 11

¹² SPOUSTA, V., *Metody a formy výchovy ve volném čase.* Brno: Masarykova universita, 1998. s. 13

Na volný čas dětí působí objektivní podmínky života v rodině jako zdroj pozitivních, ale i negativních vlivů. K těmto podmínkám patří věk rodičů při zakládání rodiny, její velikost a úplnost. Také životní úroveň, sociální status a způsob začlenění do společnosti.¹³

Škola a Instituce pro výchovu mimo vyučování ve volném čase

Škola jako významná výchovná a vzdělávací instituce přispívá velkou měrou k osvojení si aktivního nebo pasivního přístupu dětí a mládeže k trávení volného času a hlavně k optimálnímu výběru kvalitních volnočasových aktivit. „Škola usměrňuje a orientuje aktivity dětí tak, aby byly motivující a využitelné v dalším životě dítěte. Napomáhá tak k požadovanému rozvoji osobnosti dítěte a pozitivně ovlivňuje zájmy žáků“¹⁴ Možnost aktivního trávení volného času nabízí řada škol formou nepovinných předmětů, zájmových kroužků a zřizováním institucí pro mimoškolní výchovu, jako jsou školní družiny a školní kluby. Působení rodiny a školy doplňují další **instituce**:

- občanská sdružení
- sdružení dětí a mládeže
- tělovýchovné spolky
- nízkoprahová zařízení formou klubů
- střediska pro volný čas zahrnující domy dětí a mládeže a stanice zájmových činností
- základní umělecké školy
- jazykové školy
- sportovní kluby a organizace
- církevní a náboženská společenství
- kulturní zařízení
- centra ekologické výchovy

Vrstevnické skupiny

Spontánně vznikající vrstevnické skupiny se zejména v období adolescence stávají nezapustitelným výchovným činitelem a určují rozhodujícím způsobem náplň volného času svých příslušníků. Obecně je členství ve vrstevnické skupině důležitým faktorem ve vývoji

---

¹³HOFBAUER, B., *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, s. r. o., 2004. s. 57

¹⁴KULACSOVÁ, K., *Limitující faktory osobnosti vzhledom na volný čas*. 2006. s. 61

jedince, přestože některé skupiny vytváří rizikové prostředí, s kterým je spojována řada sociálně patologických jevů.¹⁵

Hromadné sdělovací prostředky

Tím, co v dnešní době výrazně ovlivňuje náš život, jsou hromadné sdělovací prostředky. Patří k nim informační a komunikační média - knihy, časopisy, noviny, televize, rozhlas, nosiče zvukového a vizuálního záznamu, mobilní telefony, v poslední době velice rozšířený internet.

Přestože bylo používání jednotlivých médií v jejich počátečním období vyhrazeno dospělým, v důsledku stoupající kupní síly mládeže a v důsledku společenských změn, se stávají děti a mladí lidé stále více cílovou skupinou tvůrců médií.¹⁶ Média mají významný vliv na naše děti. Ovlivňují jejich komunikační chování a mají také velký vliv na jejich náplň volného času.

Kulturní zařízení

Mezi kulturní zařízení řadíme muzea, dětská muzea, galerie, divadla, kina, knihovny, botanické a zoologické zahrady, planetária a hvězdárny. Jsou významnou součástí sociální struktury každé společnosti. Vedle funkce výchovně-vzdělávací plní svou činností úlohu jako zařízení pro aktivní i pasivní trávení volného času.¹⁷ Zařízení, které je koncipováno pro potřeby dětí a mládeže je tzv. dětské muzeum.¹⁸ Koncepce dětských muzeí odpovídá empirické úrovni dětí, fyzickým i psychickým zvláštnostem věku dětí, jejich představám a zájmům. Současná dětská muzea se snaží o širokou spolupráci zvláště se školami. Připravují zajímavé a podnětné pořady, které mají za úkol v žácích probouzet zájem, tvořivou aktivitu, umožnit jim prožívat kulturu jako živý proces.¹⁹

Aby byla práce kulturních zařízení úspěšná, měla by se zaměřit na podporu některých důležitých oblastí:

---

¹⁵ PÁVKOVÁ, J., *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času*. 4 vyd. Praha:Portál, s. r. o., 2008. s. 34

¹⁶ BUERMANN, U., *Jak přežít s médii*. 4 vyd. Hranice: 2009. s. 37

¹⁷ Kolektiv autorů., *Texty ke studiu výchovy II*. Dotisk 1 vyd. Brno: Paido. 1997. s. 51

¹⁸ Dětské muzeum v Brně, první dětské muzeum v ČR, sídlem v Diechtrichsteinském paláci při MZM, pracuje od roku 1992

¹⁹ ČAČKA, O., *Psychologie imaginativní výchovy a vzdělávání s příklady aplikace*. Brno: Doplněk. 1999. s. 269-273

- zaměřit se na rozšíření informovanosti škol i veřejnosti o kulturních nabídkách
- podporovat meziresortní spolupráci a kooperaci mezi kulturními institucemi, školami a dalšími oblastmi volnočasové edukace
- aktivity zaměřit na podporu sociální integrace a sociálního učení
- předávat vědomosti a podporovat dovednosti vedoucích k zdravému životnímu stylu
- učit kreativnímu, kritickému zacházení s médii
- pomocí aktivit pozitivně ovlivňovat rozvoj všech stránek osobnosti
- zaměřit se na podporu projektů pro děti a mládež, celé rodiny a jejich financování²⁰

Lokální prostředí

Je prostředím, v kterém žijeme, kde se odehrává náš vývoj, výchova. Toto prostředí má přímý i nepřímý vliv na utváření naší osobnosti.²¹ Lokální prostředí nás obklopuje, působí na nás jeho geografické, environmentální a sociální faktory. Je charakteristické malou rozlohou, geografickým ohraničením. Členové společenství, žijící v tomto prostředí jsou v bezprostředním osobním kontaktu. Vzájemně se setkávají, udržují tradice a díky tomu se u nich prohlubuje pocit sounáležitosti.

Všechny tyto faktory mají vliv na utváření postojů k využívání volného času.

1.5 Psychohygienu a patologie využívání volného času

Volný čas je důležitou kategorií psychohygieny. Tento interdisciplinární obor vycházející z poznatků a výzkumů medicíny, filozofie, psychologie, sociologie aj., formuje zásady pro zdravý, spokojený, vyrovnaný život člověka ve všech jeho věkových obdobích.²² Využívání volného času by mělo mít takovou náplň, aby vedlo k rozvoji zdravého jedince a jeho osobnosti v oblasti zájmů, ideálů, potřeb, hodnot, temperamentu a charakteru. Zájmy jsou považovány za motiv činností, ke kterým si jedinec vytváří kladný vztah. Význam zájmů nalézá psychohygienu v náročných životních situacích jako je dlouhodobá nemoc, rozpad rodiny, nezaměstnanost, odchod do důchodu, smrt partnera apod. Ideály se významně po-

---

²⁰ NĚMEC, J. et al., *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času*. Brno: Paido. 2002. s. 54

²¹ PROCHÁZKA, M., *Sociální pedagogika*. Praha: Grada. 2012. s. 122

²² PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J., *Pedagogický slovník*. 2. vydání Praha: Portál, s. r. o., 1998. s. 57

dílejší na prožívání volného času, ukazují, po čem jedinec touží. Schopnosti jako předpoklad zvládnání určitých činností, mají být ve volném čase přiměřeně rozvíjeny a využívány tak, aby nedocházelo k přetížení nebo nevytížení jedince. V aktivitách volného času by měly převažovat kladné emoce, jako radost, spokojenost, kladné očekávání. Dalším aspektem, který má velký význam v psychohygieně volného času je vůle. Je předpokladem k realizaci vlastní náplně volného času.²³

Patologie využívání volného času

Patologie využívání volného času je důležitou částí psychohygieny. Hlavní otázkou je existence volného času. Příčinou toho, že člověk volný čas nemá, je špatná organizace životního režimu, neschopnost odpočívat, neznalost pravidel psychohygieny, nevhodná skladba činností, které neodpovídají schopnostem jedince.

Řehulka²⁴ uvádí psychohygienická pravidla využívání volného času, ke kterým by měl být jedinec veden výchovou a měl by si je osvojit.

Každý mladý člověk by si měl uvědomit, že volný čas není zbytečně stráveným časem, měl by se naučit, že za využívání svého volného času mám zodpovědnost.

Měl by být veden k tomu, že činnosti ve volném čase by měly být doprovázeny pozitivním citovým laděním a měly by vést k prožitku úspěchu. Aktivity ve volném čase bychom měli volit podle svých schopností. Každý jedinec by se měl naučit respektovat individuálnost v organizaci volného času. Náplň aktivit ve volném čase, svoje plány, cíle a hodnoty ve volném čase korigovat imaginací a fantazií.

Řada dětí, mladých lidí i dospělých volný čas využívat nemůže, nechce nebo neumí. Důvodem nemožnosti využívat volný čas jsou špatné finanční podmínky vedoucí k chudobě, sociální vyloučení, nebo dlouhodobá nezaměstnanost. Ta je pojímána jako „nežádoucí rozšíření volného času“. Jde o vynucený nadbytek volného času. V nečinnosti tak tráví lidé svůj volný čas bezcílně, zploštěle.²⁵ Mnoho jedinců volný čas využívat nechce ze svého rozhodnutí. Pod tlakem kariérních ambicí, společenského a ekonomického postavení přeceňují význam práce. Motivující je pro ně zachování životní úrovně, zlepšení finanční situ-

---

²³ ŘEHULKA, E. in SPOUSTA, V., *Kapitoly z pedagogiky volného času*. Brno: Masarykova universita, 1998. s.11-14

²⁴ ŘEHULKA, E. in SPOUSTA, V., *Kapitoly z pedagogiky volného času*. Brno: Masarykova universita, 1998. s. 15

²⁵ HOFBAUER, B., *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, s. r. o., 2004. s. 34-40

ace v rodině. Důsledkem je mnohdy workoholismus – novodobý druh závislosti. Často dochází k podceňování významu volného času. Rodiče, kteří volný čas podceňují, neprojeví dostatečný zájem o to, jak jejich děti tráví volný čas, neznají jeho náplň, nechávají je bez kontroly. Některé děti i mladí lidé využívat volný čas neumí. Příčinou je nedostatek motivů a výchovných příkladů již v primární výchově v rodině. Důsledkem je špatná orientace v nabídce aktivit. Aby tito jedinci unikli nudě a stereotypu, hledají realizaci ve vrstevnických skupinách, které vytváří rizikové prostředí, vedoucí ke vniknutí sociálně patologických jevů. Do této skupiny dětí a mládeže, která je ohrožena zvýšeným rizikem výskytu společensky nežádoucích jevů patří děti bez zájmů, bezcílně bloudící ulicemi, chroničtí „sledovači“ televize, omezující své kontakty pouze na sociální sítě, jedinci ubíjející nudu, vyhledávající dramatické a dobrodružné aktivity např. pomocí násilí, drog, alkoholu apod.²⁶ „Aby byly děti a mladí lidé schopni úspěšně realizovat svůj volný čas, je nutné pro ně vytvářet dostatek různých nabídek, odstraňovat nezájem a učit je, jak těchto možností využívat.“²⁷ Důležitým činitelem ve výchově využívání volného času je podpora pedagogů, která bude děti a mládež směřovat k aktivnímu podílení na činnostech, učit je samostatnosti, zodpovědnosti za trávení volného času.

V posledních letech se zintenzivnila výzkumná činnost zaměřená na život dětí, jejich zájmy, způsoby trávení volného času. Národní institut dětí a mládeže provedl v roce 2011 rozsáhlý výzkum věnovaný hodnotovým orientacím dětí ve věku 6-15 let.

Cílem bylo zjistit kromě očekávání od života a významu rolí rodičů, učitelů a kamarádů v životě dětí, také jakým způsobem tráví svůj volný čas během týdne a o víkendech.

Jak tráví děti volný čas během školního týdne?

Sledováním televize, filmů na počítači, internetu, přípravou do školy, poslechem hudby, návštěvou kamarádů, návštěvou kroužků.

Jak tráví děti volný čas o víkendy?

Rodinnými aktivitami, sledováním televize, pobytem venku s kamarády.

---

²⁶ PROCHÁZKA, M., *Sociální pedagogika*. Praha: Grada. 2012. s. 110

²⁷ HOFBAUER, B., *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, s. r. o., 2004. s. 46

Z dotazníkového šetření vyplynulo, že navštěvuje alespoň jednou týdně některou ze zájmových aktivit 74 procent z dotazovaných dětí. Především děti ve věku 10-12 let. Největší zájem je o kroužky sportovní, hudebně-dramatické, výtvarné a rukodělné a kroužky informatiky.²⁸

---

²⁸Rodina a škola, č. 10, prosinec 2011, ročník LVIII, str. 24

2 ŠKOLNÍ KLUB A JEHO SOCIALIZAČNÍ ASPEKTY

Školní klub je společně se školní družinou a střediskem volného času výchovným zařízením pro zájmové vzdělávání. Vznik, funkce, činnost i podmínky školního klubu jsou upravovány **Zákonem č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání ve znění pozdějších předpisů, Vyhláškou č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání a Vyhláškou č. 410/2005 Sb., o hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání mladistvých.**

Školní kluby poskytují zájmové vzdělávání žákům jedné nebo více škol. Jsou určeny dětem 6. – 9. ročníků, tedy dětem středního školního věku. Při své činnosti vycházejí z věkových zvláštností tohoto období.²⁹ Svoji činností navazují na činnost škol, nenahrazují však výuku.

Tím, že jsou kluby zřizovány školami, mají předpoklady k pravidelnému pedagogickému ovlivňování volného času žáků. Velkou výhodou klubů je zvýšení možností kontaktu pedagogů s rodiči, spolupráce s vedením školy i ostatními pedagogy, event. s dobrovolníky pracujícími v zájmových kroužcích.³⁰

Školní kluby začínají vznikat po druhé světové válce jako zařízení výchovy a péče pro děti základních škol společně se školními družinami, i když v daleko menší míře. Jejich vznik je odezvou na potřebu nabídnout dětem volnočasové aktivity v době, kdy skončí školní vyučování a rodiče jsou v zaměstnání.³¹ Mnohdy však byly kluby pojímány pouze jako místa, kde děti čekaly na vyzvednutí rodičem po práci, tedy jakousi sociální službou, kde byly vychovateli pouze hlídány.³² Velký a významný rozvoj školních klubů je zaznamenán po roce 1990. V současné době jsou školní kluby místem, kde mají děti možnost využít smysluplně svůj volný čas, rozvíjet svoje schopnosti, tvořivost, fantazii a dovednosti. Tato zařízení rozvíjí osobnost dětí, jejich socializační kompetence a svoji činností předchází sociálně patologickým jevům.

---

²⁹ NĚMEC, J. et al., *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času*. Brno: Paido. 2002. s 22

³⁰ PÁVKOVÁ, J., *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času*. 4 vyd. Praha:Portál, s. r. o., 2008. s. 113-114

³¹ HOFBAUER, B., *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, s. r. o., 2004. s. 76

³² V družinách nejsou děti jen hlídány. Učitelství č. 28/2010

Podle zjištění Ministerstva školství a tělovýchovy České republiky, počet školních klubů po sledované období 2010 – 2013 mírně narůstá. Ve školním roce 2012/2013 existovalo 526 školních klubů, ve kterých bylo organizováno 44,9 tisíc žáků.³³

2.1 Funkce a činnost školního klubu

Školní kluby jsou vhodným prostředím a místem pro pedagogické ovlivňování volného času jedince. Mají především funkci výchovnou, sociální a zdravotní. Jejich hlavní funkcí je nabízet nejen dětem a mládeži, ale také jejich rodičům i dalším zájemcům z řad veřejnosti smysluplné využití volného času.

Výchova ve volném čase umožňuje dětem a mládeži prostředně naplňovat volná čas smysluplnými aktivitami. Prostřednictvím nich se děti i mladí lidé stávají dobrovolnými a aktivními činiteli ve výchově. Výchova k volnému času seznamuje děti a mládež možnostmi aktivit volného času, pomáhá jim nalézt oblast činností, které by jim vyhovovaly a mohly se v nich realizovat. Zaměřuje se na vytváření návyků pro vhodné trávení volného času.³⁴

V rámci volnočasových aktivit získává jedinec prostor k utváření žádoucích sociálních vztahů. Úspěch v těchto aktivitách mu přináší pocit uspokojení. Je také velkou příležitostí k seberealizaci.

Kromě výše uvedených funkcí pomáhají dětem a mládeži získávat základní klíčové kompetence, které jsou definovány jako „*obecně použitelné a přenosné soubory kvalit osobnosti, které člověk potřebuje k tomu, aby mohl v současném světě plnohodnotně žít.*“³⁵

Kompetence k učení

žák se učí s chutí, dokončí započatou práci, vědomosti získává z různých pramenů a zdrojů, získané dovednosti a vědomosti dává do souvislosti a uplatňuje je v dalším učení a v praktických situacích

Kompetence k řešení problémů

dění a problémy kolem sebe sleduje, má snahu situace a problém pochopit, hledat různé způsoby jejich řešení, rozlišuje správná a chybná řešení, uvědomuje si zodpovědnost za své rozhodnutí

---

³³Školní kluby. MŠMT[online].[cit. 23.9.2014]. Dostupné na www.msmt.cz/mladez/skolni-kluby

³⁴ HOFBAUER, B., Děti, mládež a volný čas. Praha: Portál, s. r. o., 2004. s. 18

³⁵Metodika pro podporu tvorby ŠVP ve školských zařízeních pro zájmové vzdělávání 2009. s. 72-83

Komunikativní kompetence

ovládá řeč, myšlenky, sdělení, otázky i odpovědi, vyjadřuje je ve vhodně formulovaných větách, vyjádří svůj názor, komunikuje kultivovaně bez ostychu se svými vrstevníky i dospělými, správně se vyjádří i písemně a rozšiřuje si slovní zásobu, naslouchá jiným

Sociální a personální kompetence

dokáže se samostatně rozhodnout, které činnosti se bude věnovat, uvědomuje si, že za své činy zodpovídá a nese důsledky, rozpozná vhodné a nevhodné chování, nespravedlnost, agresivitu, šikanu, spolupracuje ve skupině, respektuje pravidla, respektuje ostatní členy skupiny, toleruje odlišnosti mezi lidmi

Kompetence občanská

žák si uvědomuje svá práva, práva druhých, uvědomuje si také své povinnosti, vnímá nespravedlnost, agresivitu, šikanu a dovede se jim bránit, chová se zodpovědně s ohledem na zdraví své i druhých, váží si tradic a kulturního dědictví národa, respektuje sociální a kulturní prostředí

Kompetence k trávení volného času

orientuje se v možnostech smysluplného trávení volného času, v organizovaných, tak také v individuálních činnostech, zájmové činnosti si vybírá dle vlastních dispozic a schopností, na základě nich rozvíjí své zájmy, záliby a potřeby, odmítne nevhodné nabídky pro trávení volného času

Činnost školních klubů je dána jejich charakterem. Jsou určeny žákům druhého stupně základních škol. Jejich činnost je vzhledem k věkové skupině specifická.

Činnost klubů se uskutečňuje především formou příležitostnou, výchovně – vzdělávací, osvětovou a otevřenou nabídkou spontánních činností.³⁶ Umožňuje žákům samostatnost v rozhodování využití nabídky činnosti v klubu. Činnosti klubu se prolínají a propojují. Mládeži je umožněno přispívat na tvorbu námětů pro činnost, zamyšlení se nad jejím obsahem. Je zde dán velký prostor pro aktivitu, tvořivost a samostatnost. Činnost v klubech lze rozdělit podle Pávkové do několika skupin:

---

³⁶ Vyhláška č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání, § 2,6

Činnosti zájmové – formou kroužků, které jsou organizovány pravidelně, jsou nejběžnější formou činností a nabízejí uplatnění v oblasti výtvarné, hudební, literární, divadelní, sportovní i pracovní.

Tvořivé týmy - pravidelnost návštěvnosti je podřízena potřebám různých projektů, na kterých pracují iniciativní žáci. Projekty jsou určeny všem žákům školy, nebo některým skupinám. Projekty mohou mít charakter meziškolní nebo přesáhnout školní prostředí a mohou být určeny například některým skupinám občanů obce. V rámci projektů se děti učí samostatnosti, práci v týmu, zodpovědnosti a organizačním schopnostem. Často je tato činnost spojena s projekty na podporu tradic, ochrany přírody a prevenci sociálně patologických jevů.

Volný klub – tato oblast činnosti školního klubu je pro děti, které si nevybraly z nabídky zájmových činností, nemají zájem o pravidelné organizování volného času, nebo chtějí využívat klub jako místo setkávání s vrstevníky. Do klubu mohou přicházet i z něj odcházet libovolně a podle chuti se zapojit do probíhajících činností.³⁷

2.2 Zvláštnosti středního školního věku

Do této věkové skupiny spadají žáci druhého stupně základní školy, ve věku 11-15 let. Období je charakteristické velkými změnami v oblasti duševního, fyzického i sociálního vývoje. U dětí se mění vztah k dosud platným autoritám a normám, často se projevuje vzdorem. Tomu lze předcházet respektováním věkových zvláštností dospívajících jedinců. Děti usilují o nezávislost a samostatnost. Organizování a řízení volného času mnohdy považují za omezování a manipulaci.

Na rozdíl od předcházejícího období mladšího věku mají děti hlubší, trvalejší a diferencovanější zájmy. Vyhraňuje se jejich postoj k budoucímu povolání. Za vzor si volí rodiče, pedagogy nebo populární osobnosti. Charakteristickým rysem středního školního věku je nárůst významu vrstevnických skupin, začleňování jedinců do party a přizpůsobování se jejich pravidlům. Dospívající jedinci si vytvářejí názory, postoje, životní plány, utváří se jejich sebevědomí. Na tom má podíl výchovné vedení a směřování k činnostem, ve kterých mohou děti uplatnit svoje dovednosti a schopnosti. V citové oblasti se projevuje kamarád-

---

³⁷ PÁVKOVÁ, J., *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času*. 4 vyd. Praha: Portál, s. r. o., 2008. s. 119

ství, přátelství, láska, čest, oddanost a odpovědnost. Mezi zápornými city se projevuje žárlivost, vzdor, hněv a strach.³⁸

Vhodná nabídka volnočasových aktivit, respektování samostatnosti v rozhodování o výběru činností, poskytnutí prostoru pro aktivní činnost a realizaci vlastních představ, společně s partnerským přístupem pedagoga k mládeži v tomto citlivém věkovém období, je předpokladem pro vytvoření správných podmínek pedagogického ovlivňování volného času.

2.3 Socializace

Pojem socializace přináší do sociální vědy sociolog E. Dürkheim. Je chápána jako celoživotní proces, který umožňuje jedinci žít ve společnosti. Řezáč uvádí přístupy některých autorů a jejich chápání socializace. Podle R. Watsona je socializace proces, který učí jedince obecným normám chování ve společnosti. B. Geist mluví o socializaci jako o druhu sociálního učení, které formuje jeho osobnost v osobnost sociálně – kulturní, a tím mu umožňuje žít ve společnosti. B. Emöke říká, že *„díky socializaci se člověk začleňuje do společnosti, učí se poznávat sebe i své prostředí, osvojuje si pravidla soužití a možné i očekávané způsoby chování.“*³⁹

Socializace je společenský proces, trvající po celý život, v jehož průběhu si jedinec osvojuje formy chování a jednání, poznatky, jazyk, kulturu a hodnoty dané společností a díky tomu se do ní začleňuje. Osvojuje si řadu znalostí a dovedností a učí se je používat. Během tohoto procesu působí na jedince mnoho kulturních a sociálních tlaků, výzev, příležitostí a očekávání, jeho osobnost je formována odměnami a tresty.⁴⁰ J. Keller považuje socializaci za kulturní prostředek, kterým je zajišťována kontrola společnosti nad chováním jejích členů: *„ Socializací prochází každý lidský tvor, má-li se stát sociální a kulturní bytostí. Cílem socializace je zformovat bytost, která se i o samotě bude chovat tak, jako by byla pod stálým dohledem ostatních členů skupiny. Toho lze dosáhnout tehdy, přijme-li jedinec za své nejen vědění, ale též hodnoty, normy a měřítko své kultury. Socializace utváří způsob jednání a formuje tendence k reagování v různých situacích.“*⁴¹

---

³⁸ HÁJEK, B., PÁVKOVÁ, J., HOFBAUER, B., *Pedagogické ovlivňování volného času - Současné trendy*. Praha: Portál. s. r. o., 2011. S. 37

³⁹ ŘEZÁČ, J., *Sociální psychologie*. Brno: Paido. 1998. s. 43

⁴⁰ PROCHÁZKA, M., *Sociální pedagogika*. Praha: Grada. 2012. s. 90 - 93

⁴¹ KELLER, J., *Úvod do sociologie*. Praha: SLON – sociologické nakladatelství. Praha. 1997. s. 34

2.4 Sociální učení

Socializace se děje převážně pomocí sociálního učení. Sociální učení je formou učení, které se uskutečňuje v různých sociálních situacích a interakcích. Často uváděné jsou především základní formy sociálního učení:

Sociální posilování – podstatou sociálního posilování je opakování a upevňování určitého chování, jestliže je sociálně oceněno, odměněno, je podmíněno úspěchem

Imitace – nápodoba – při této formě sociálního chování přebírá jedinec chování jiného člověka k jiným lidem, ale ne vždy vědomě, jedinec přijímá určité chování modelu, které se mu jeví jako efektivní a účelné. Imitací se člověk učí řeči, mimice, citovým projevům, učí se trávit volný čas

Identifikace – ztotožnění – je založeno na pozitivním, silném citovém vztahu k modelu, který je záměrně přebírán jako celek

K těmto základním formám sociálního učení přidává A. Bandura⁴² ještě anticipaci, asociaci a observační učení.

Asociace – podmiňování – pomocí asociace si jedinec vytváří spoje mezi podnětem a odpovědí na něj

Anticipace – naše sociální učení je ovlivňováno tím, že okolí projevuje očekávání, toho jak se budeme chovat

Observe – odezírání – je osvojováním určitých norem chování, tím, že vnímáme, jak se chovají druzí a reagujeme na to, jak je chování přijímáno okolím⁴³

2.5 Etapy socializace

Člověk se do společnosti začleňuje celý život. Podle Procházky⁴⁴ ji můžeme z vývojového hlediska rozdělit do tří etap. Během první etapy se dítě identifikuje s matkou a blízkou rodinou. Druhá etapa je charakteristická osamostatňováním se a hledáním místa ve společnosti. V třetí etapě se jedinec začleňuje do širších společenských vztahů, do systému sociálních rolí, hledá cestu a vstupuje do dalších sociálních skupin.

---

⁴² Bandura, A. nar.1925 – kanadský psycholog, představitel kognitivní psychologie

⁴³ Čadilová, O. Sociální učení a zrání[online].[cit. 22.9.2014]. Dostupné na www.szymb.cz/admin/upload/sekce_materialy/socialni_učení_a_zrání.pdf

⁴⁴ PROCHÁZKA, M., *Sociální pedagogika*. Praha: Grada. 2012. s. 91

Předpokladem pro socializaci, a také jejím výsledkem je schopnost, která umožňuje člověku navazovat kontakty s druhými lidmi a procházet celým procesem. Mluvíme o sociabilitě.⁴⁵ Již bylo zmíněno, že socializace je procesem celoživotním, začínajícím v dětství v rodině, pokračujícím ve škole a mezi vrstevníky, v zaměstnání a nekončícím ani v pokročilém věku.⁴⁶

V dětství se vytváří osobnost jedince, který se seznamuje se základními pravidly společnosti, budují se základy dalšího života. Koncem tohoto období dochází k ukončení základní docházky. Je charakteristické rozhodováním o profesní dráze a dalších perspektivách v životě mladého člověka. Později jedinec zpravidla završuje přípravy na svoji profesí, nastupuje do zaměstnání a adaptuje se na něj. Navazuje partnerské vztahy, zakládá rodinu, prosazuje se ve společnosti. V dospělosti si člověk doplňuje kvalifikaci, snaží se pevně zakotvit ve společnosti a zabezpečit rodinu. Stáří je životním obdobím, kdy jedinec přeorganizovává a přehodnocuje svoje současné žití a hledá nový smysl v rodinném, společenském i profesním životě.⁴⁷

---

⁴⁵ KRAUS, B., SÝKORA, P., *Sociální pedagogika I.* Brno: Institut mezioborových studií, 2009. s. 16

⁴⁶ VAVŘÍK, M., JILČÍK, T., *Základy sociologie.* Brno: Institut mezioborových studií. 2011. s.17

⁴⁷ KRAUS, B., SÝKORA, P., *Sociální pedagogika I.* Brno: Institut mezioborových studií, 2009. s. 18

3 MOŽNOSTI KLUBOVÉ ČINNOSTI VENKOVSKÉ ŠKOLY

Venkovská škola je definována jako výchovně-vzdělávací instituce, která se nachází ve venkovském prostředí, ať již jde o vesnici, nebo malé město. Od velkých městských škol se odlišuje velikostí samotné školy, malým počtem žáků i pedagogických a ostatních pracovníků. Odlišné jsou také vztahy mezi školou, rodiči a místní komunitou.⁴⁸ Na venkově lze nalézt kromě devítiletých spádových škol, také školy malotřídní s nižším počtem ročníků, většinou od prvního do pátého.

Vývoj venkovských škol vede přes zakládání malých, někdy pouze jednotřídních škol na konci 19. století, přes organizování velkých škol městského typu ve střediskových obcích, po rušení venkovských škol na počátku 21. století.⁴⁹

3.1 Klady a zápory venkovského školství

Pohled na venkovské školy se různí. Venkovské školy bývají porovnávány se školami městskými. Vzniká řada názorů uvádějící kladné i záporné aspekty venkovského školství.

Ke kladu venkovských škol patří:

- užší, méně anonymní vztahy mezi pedagogy a žáky, mezi školou a rodiči
- pozitivní klima školy, téměř rodinná atmosféra školy
- možnost terénní výuky v okolí školy, v přírodě
- blízkost k přírodě, větší možnost turistiky a cykloturistiky
- volnější a bezpečnější pohyb dětí venku
- udržování tradic a pospolitosti komunity obce
- důraz na historii obce, přírodní i historické zajímavosti
- menší výskyt sociálně – patologických jevů na školách
- spolupráce mezi školami v regionu

Nevýhody jsou spatřovány v:

- problematice dojíždění do školy, za zájmovými aktivitami a kulturou

---

⁴⁸ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J., *Pedagogický slovník*. 2. vydán Praha: Portál, s. r. o., 1998. s. 280

⁴⁹ KUČEROVÁ, S., *Zanikání škol na českém venkově* [online].[cit. 9.9.2014]. Dostupné na www.dvs.cz/clanek.asp.id=6438748/

- problematice organizování návštěv kulturních zařízení jako jsou knihovny, muzea, divadla školou pro žáky
- menších možnostech realizace volnočasových aktivit
- menší kvalitě vybavení škol např. sportovišti
- ohrožení existence školy při poklesu žáků (málo dětí v první třídě, odchod žáků vyšších ročníků do gymnázií, nebo specializovaných tříd – zaměření sportovní, na cizí jazyky, matematiku apod.).

3.2 Pohled do historie činnosti venkovské školy

Venkovské školy bývaly v minulosti nejen vzdělávacími a výchovnými centry obce, ale také přirozenými centry kulturními a společenskými. Mnohdy jedinými, někdy společně například s místními hasičskými sbory nebo sportovními sdruženími. Hlavním organizátorem kulturního života v obci a iniciátorem společenských událostí bývala osobnost pana řídícího. Býval také iniciátorem různých aktivit, kterých se účastnily nejen děti docházející do školy, ale také ostatní občané obce. Díky působení venkovských škol a jejich představitelů vzniká řada zájmových aktivit pro mládež i dospělé. Pan řídící, představitel a správce místní školy býval v řadě případů také osobou, která zaznamenávala kulturní a společenské dění v obci do místní kroniky.

Jako příklad mohou posloužit zápisy v kronikách jedné z obcí Dražanské vrchoviny v Podomí. V kronikách jsou k nalezení zmínky o trávení volného času místních dětí. Ne vždy se jednalo o zábavu. Na konci 19. století velkou část volného času byly děti nucené pomáhat rodičům na poli, nebo přivýdělkem do rodinného rozpočtu. V kronice obce je zmínka o takovéto činnosti z roku 1909: „... asi před deseti lety zavedeno tu robení sítěk (neců) na účesy dámské. Dnes necují skoro všechna svobodná děvčata, mnohé ženy vdané a všechny školní děti, hoši i děvčata. Je to sice dobrý přivýdělek, zvláště v době poslední, kdy tkalci méně práce mají, ale pro školní děti je zaměstnání to zdraví (očí, plícím, páteří) velmi škodlivé. Práce platí se podle počtu oček a řad, průměrně za tucet 2.60 korun.“⁵⁰

Během první světové války byly děti v obci zapojovány do činnosti pro dobročinné účely. Ve volném čase sbíraly ostružiní a maliní na čaj pro vojáky. V roce 1915 zaslala „Správa školy na Podomí 702 kusy tj. 351 párů papírových podešev pro vojny v poli na ochranu

---

⁵⁰ Kronika obce Podomí

proti zimě. Tyto podešve zhotovily žačky zdejší školy z 10ti starších ročníků Učitelského věstníku, které věnoval správce školy, ježto vhodného novinového papíru jiného v obci nebylo lze sehnati“.⁵¹

V kronikách nalézáme příklady zájmu obce a školy na výchovném vedení dětí a mládeže ve volném čase.

V roce 1926 si místní pan řídící posteskl, že je třeba více se věnovat lidovýchově nejen mezi mládeží „...*je tedy třeba soustavné práce vzdělávací, mezi lidem nutno začít nikoliv suchými přednáškami, nýbrž divadlem. Chyba však, že není žádné místnosti....je třeba chytit mládež, nejlépe tělocvičným spolkem, neboť nutnost tělovýchovy pociťuje každý učitel nynější.*“⁵² Pan řídící zapisuje do kroniky také svoje přesvědčení „*že škola není sama prostředím, v němž se dítě v člověka vychovává, nýbrž i (a hlavně) je to rodina s celou obcí.*“

V zápise kroniky ze školního roku 1932 - 1933 nalézáme postesknutí další: „...*mládež, převážně mužská mládež maří čas způsobem lítost budícím, je nutno dbát zvýšení a rozšíření spolupráce školy a rodiny*“.⁵³

Z dalších zápisů se dozvídáme například, že v roce 1928 bylo založeno při škole divadlo a byl zakoupen šicí stroj pro rukodělné práce ve vyučování i mimo něj. Po roce 1930 vzniká na škole pěvecký kroužek, v rámci kterého jsou organizována nedělní setkání dětí i dospělých, při kterém nacvičují sborový zpěv. Škola pořádá promítání „světelných obrazů (diapozitivů) žactvu i dospělým“ v rámci nedělních besed na škole, a také rozhlasové relace.

V letech 1950 – 1972 jsou zápisy v kronikách spíše hospodářského a budovatelského charakteru. Už nejsou psány osobnostmi, které by stály v čele školy, přesto zaznamenávají některé události se školou spojené a udávají výčet zájmových aktivit, které škola organizovala. Jsou zde zmínky o řadě kroužků, které vedli nejen pedagogové místní školy, ale také dobrovolníci z řad občanů. Kromě založení Pionýrské organizace a školní družiny se dozvídáme, že při škole fungoval kroužek hudební, recitační, technický, sportovní, výtvarný, zdravotnický, divadelní, pěstitelský, kroužek dovedných rukou, radioamatérský, letecko-modelářský, turistický, lehkooatletický, gymnastický, stolního tenisu, šití, včelařský, šachový, přírodovědný, vaření, rybářský...

---

⁵¹ Kronika obce Podomí.

⁵² Kronika obce Podomí

⁵³ Kronika obce Podomí

V roce 1963 zaznamenává kronika postesknutí vedení školy nad nedostatkem bytů pro učitele, kteří musí dojíždět a nemají tak čas věnovat se mládeži v době po vyučování. Nutně žádá o vybudování učitelských bytů přímo v obci Podomí, aby se díky tomu podstatně zkvalitnila mimoškolní a mimotřídní práce na škole.

Cílem tohoto náhledu do konkrétních zápisů obecní kroniky bylo ukázat, že venkovská škola byla v minulosti nejen místem vzdělávání, ale také uspokojování volnočasových zájmů svých žáků a mnohdy centrem setkávání občanů obce a organizátorem společenského dění, místem podpory života celé komunity.

K tomuto úkolu se dnes školství vrací. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy vydalo v roce 2001 Národní program rozvoje vzdělávání v České republice s názvem Bílá kniha. Dokument vznikl na základě usnesení vlády České republiky č. 277 ze dne 7. dubna 1999, která v něm schválila hlavní cíle vzdělávací politiky.

V oblasti zájmového vzdělávání a využívání volného času je prioritou tohoto programu, docílit toho, aby se *„školy staly místem, kde si mohou děti i dospělí v bezpečí vyzkoušet mnoho činností. Škola by měla být otevřenou institucí pro žáky, rodiče i obec, poskytovat co největší množství smysluplných příležitostí a podnětů. Podle potřeb poskytovat nabídku služeb ve volném čase, sloužit jako centra poradenství a centra zájmového života obyvatel obce.“*⁵⁴ Dokument podporuje systém komunitních škol a jejich koordinátorů. Činností těchto škol je plánované vzdělávání nejen žáků, ale dalších členů komunity, tedy občanů obce. Škola se má podílet na zlepšení kvality života obce, podporovat svými výchovnými aktivitami její pospolitosť. Komunitní vzdělávání je organizováno ve škole nebo mimo ni. Zasahuje do zájmového vzdělávání a volného času.⁵⁵

3.3 Příklad činnosti konkrétního školního klubu v letech 2001 - 2007

Na konci roku 2000 byla zahájena jednání představitelů o. s. Barvínek a základní školy v Podomí s Referátem školství při OkÚ Vyškov ve věci založení střediska volného času. Otázkou jednání bylo také uvolnění finančních prostředků na plat nového pedagoga pro mimoškolní výchovu. Dalším krokem v jednání bylo požádání Ministerstvo školství o zří-

---

⁵⁴ MATĚJŮ, P. a kol., *Bílá kniha terciárního vzdělávání*. Praha: MŠMT. 2009.s. 54-55

⁵⁵ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J., *Pedagogický slovník*. 2. vydán Praha: Portál, s. r. o., 1998.s. 112

zení školního klubu. Ten byl s přihlédnutím k právním předpisům uveden do provozu v podomské škole na podzim roku 2001.⁵⁶

Impulzem k založení školního klubu při ZŠ Podomí byl velký nárůst činností o. s. Barvínek, působícího v obci již od roku 1997. Barvínek je občanské sdružení zabývající se mimoškolní výchovou dětí i mládeže a ochranou přírody. Usiluje o oživení tradic a pospolitosti nejen ve své obci.⁵⁷

Zajistit bohatou a stále se rozrůstající činnost hlavně v oblasti mimoškolních aktivit s pomocí dobrovolníků začalo být pro sdružení časově i organizačně neúnosné. Dlouholetá spolupráce sdružení s místní školou v oblasti volnočasové výchovy a vzájemná podpora logicky vyústila v založení školního klubu, který propojil činnost sdružení, místní základní školy a obce. Škola podporovala činnost sdružení bezplatným poskytnutím veškerých prostor školy, včetně sportoviště, školní zahrady, tělocvičny, keramické dílny. Barvínek zajišťoval fungování aktivit školy zapůjčením nadstandardního vybavení, které si škola na malé obci nemohla dovolit. Finančně se také sdružení podílelo na finančním ohodnocení pracovníka klubu, proškolení vedoucích kroužků a klubů. Přispívalo na činnost kroužků a klubů. Řadu kroužků tak měly děti bez poplatků, nebo pouze za příspěvek například na materiál.

Nově vznikající školní klub si stanovil několik cílů. Jedním bylo nabídnout dětem a mládeži smysluplné využití volného času a tím působit také na prevenci patologických jevů. Dalším cílem klubu byla práce zaměřená na podporu dětí, které patří k problémovým, směřovaná na posílení jejich kladného sebehodnocení a sebedůvěry, povzbuzením pocitu jistoty, že dokážou vyniknout v oblastech volnočasových aktivit. Klub si kladl také za cíl u nadaných dětí rozvíjet jejich schopnosti, dovednosti, fantazii i tvořivost. Neméně důležitým cílem bylo přispět nejen k rozvíjení pospolitosti mezi dětmi, ale také mezi jejich blízkými.⁵⁸

V prvním roce převzal klub řadu aktivit z činnosti Barvíneku. V dalších letech je rozvíjel. Pokračovala a rozšiřovala se jeho spolupráce s Barvínkem, školou a obcí na řadě akcí pro děti, jejich rodiče i celou veřejnost. Šlo o akce již tradiční, nebo nově vznikající, které podporovaly dobré vztahy mezi lidmi v obci. Kromě organizace kroužků nabízel klub zá-

---

⁵⁶ Výroční zpráva o. s. Barvínek z roku 2001 [online].[cit. 2.10.2014]. Dostupné na www.barvinek.net

⁵⁷ o. s. Barvínek [online].[cit.]. Dostupné na www.barvinek.net

⁵⁸ Výroční zpráva o. s. Barvínek z roku 2001 [online].[cit.2.10.2014]. Dostupné na www.barvinek.net

kům ve spolupráci s třídními učiteli organizování stmelovacích víkendovek pro podporu školních kolektivů, které měly preventivní charakter v oblasti vzniku sociálně patologických jevů, jako je šikana, záškoláctví a vyloučení z kolektivu. V době školních přestávek, také v době čekání na odpolední vyučování, umožnil klub přístup dětem do školní knihovny a informačního centra. Zpočátku jednou, později dvě odpoledne vyhradil žákům pro jejich volné zájmy. Umožnil dětem, aby si samostatně navrhly a zorganizovaly činnost. Ať již šlo o pouhé posezení se spolužáky u dobrého čaje, při hraní deskových her, nebo o organizování zábavných a soutěživých odpolední pro spolužáky s nižších ročníků. V době realizace těchto kulturních a sportovních aktivit zpravidla vychovatel pouze dohlížel, aby zajistil bezpečnost.⁵⁹

Školní klub se stal během doby organizační základnou pro postupně vznikající zájmové kluby. Charakter a činnost těchto klubů je dána zájmem dětí, ale také nápadem a iniciativou pedagogů, rodičů dětí a jiných nadšenců nabídnout nejen dětem, dospívající mládeži, ale také jejich rodičům a prarodičům zajímavou činnost v jejich volném čase včetně sobot a nedělí.

V průběhu doby se školní klub a jeho pracovníci stávají významným činitelem při organizování akcí, na kterých se podílí tzv. spřátelené školy. Příkladem spolupráce mezi školami regionu je sdružení Cirsium⁶⁰, které vzniklo již v roce 1996 za účelem spolupráce škol v oblasti vzdělávací, kulturní i zájmové.

Nelze nezmínit také podíl pracovníků školy při organizování setkávání představitelů okolních obcí s veřejností u tzv. „kulatých stolů“ v rámci agendy 21.⁶¹

Během sedmi let existence školního klubu při Základní škole v Podomí se jeho náplň a činnost velmi rozrostla. Rozsah činnosti umožňuje sledovat přehled aktivit školního klubu v jednotlivých školních letech v tabulkách v příloze P I. Společně a hlavně díky spolupráci s o. s. Barvínek, podpoře vedení školy i pochopení zastupitelstva obce se mu podařilo vybudovat bohatou nabídku zájmových činností, které naplňovaly volný čas děti podomské školy i jejich blízkých. S širokou nabídkou dalších volnočasových aktivit se podařilo udržet pospolitost místní komunity. Umožnit lidem všech věkových skupin poznávat tradice a

---

⁵⁹ Výroční zpráva o. s. Barvínek z roku 2003 [online].[cit.2.10.2014]. Dostupné na www.barvinek.net

⁶⁰Cirsium [online].[cit. 2.10.2014]. Dostupné na www.google.cz/cirsium.cz,

⁶¹Místní agenda 21 – strategický a akční plán udržitelného rozvoje určitého místa (obce, regionu)

historii nejen své obce a obcí okolních, ale také tyto tradice udržovat. Zajímat se o dění ve škole i obci. Zajímat se o stav životního prostředí a prostředí obce a podílet se na jeho udržování. Společně se podařilo vychovat další generaci nadšených mladých lidí, kteří mají odvalu a chuť v této činnosti pokračovat.

Do jaké míry se rozrostla činnost školního klubu, ukazuje následující přehled:

Zájmové aktivity a kroužky

Kroužky se staly důležitou náplní práce školního klubu. Byly určeny žákům obou stupňů základní školy. Byly organizovány vedoucím klubu, na jejich vedení se podíleli pedagogové školy, ale také vedoucí z řad veřejnosti. V rámci těchto aktivit byla snaha podporovat a rozvíjet zájmy dětí. Činnost kroužků byla pravidelná. Jejich zaměření bylo výtvarné, literární, hudební, sportovní, přírodovědné, jazykové, historické. Kroužky vznikaly a zanikaly podle zájmu dětí a nabídky vedoucích. Řada z nich se udržela a rozvíjela po celou dobu existence klubu.

Volný klub

Prostor pro děti, které si chtěly v rámci možností organizovat volný čas po vyučování posvém. Klub k tomu vyhradil čas i prostory školní knihovny, informačního centra. Děti měly k dispozici také další prostory školy – tělocvičnu, chodbu školy s vybudovanými „odpočívadly“ zahradu školy.

Akce pro děti ve škole

Školní klub se podílel na zajištění řady akcí pro děti ve škole. Patřily k nim akce jednorázové i opakující se. Řada z nich se stala tradicí. Velmi oblíbenou akcí byla Adventní víkendovka s koledováním, Mikuláš na škole. Klub pomáhal při organizaci akcí vyšších ročníků pro mladší spolužáky, zasedání školního parlamentu nebo třídním učitelům s víkendových stmelovacích pobytů. Organizačně se podílel na meziškolních akcích typu Rubikon. Také na akcích pro žáky školy v rámci environmentální výchovy, při spolupráci se středisky s tímto zaměřením.

Akce pro veřejnost

Klub poskytoval pomoc při zajišťování akcí pro děti školy, ale také pro širokou veřejnost. Řada z nich měla také dlouhou tradici. Některé akce proběhly jednou za rok, jako například Drakiáda, dětský karneval, nebo jedna z akcí nejvíce navštěvovaných a oblíbených-

Adventní odpoledne - plné vánočních dílniček, kulturního programu připravovaného pedagogy a dětmi. Jiné akce probíhaly cyklicky a měly většinou sportovní charakter.

Zapojoval se do akcí na ochranu přírody, které organizovala jiná instituce nebo organizace v rámci Dne země.

Zájmové kluby

Školní klub se podílel na organizaci a průběhu aktivit organizovaných o. s. Barvínek, který je zajišťoval finančně, materiálně i po stránce odborného vedení. Šlo o kluby nabízející aktivity v oblasti environmentální, turistiky, netradičních sportů a vodáckých sportů nejen dětem školy, ale také zájemcům z veřejnosti, zvláště o víkendech a v době školních prázdnin.

Školní klub zanikl na konci školního roku 2006/2007.

Důvodem byla finanční situace. Ze školy přešlo několik dětí do tříd se speciálním zaměřením na jiné základní školy a na víceleté gymnázium. Snížil se tak rozpočet školy. Snahou tehdejšího vedení bylo ušetřit finance. Proto se rozhodlo zrušit klub jako instituci a ukončil pracovní poměr vedoucího klubu. Rozhodně ale nebylo cílem vedení školy, zrušit zájmové vzdělávání. Škola nadále organizovala a organizuje řadu kroužků a aktivit, na řadě z nich spolupracuje s o. s. Barvínek i obcí. Snaží se zajistit širokou nabídku k využívání volného času svým žákům a je spoluorganizátorem již tradičních akcí pro širokou veřejnost.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 VÝZKUMNÁ ČÁST

Výzkumná část bakalářské práce se zaměřuje na získání informací o tom, jakým způsobem jednotlivé školy na malých obcích Dražanské vrchoviny zajišťují dětem trávení volného času v době mimo vyučování a jakým způsobem se školám daří propojovat svoji činnost s jinými institucemi. Pro svůj výzkum jsem zvolila kvalitativní přístup, umožňující zkoumat jevy komplexně, v autentickém, přirozeném prostředí. Umožňuje badateli, aby navázal specifický vztah s účastníkem výzkumu, pomocí nastolení příjemné a uvolněné atmosféry.

4.1 Metoda výzkumu a výběr dotazovaných

Jako metodu sběru dat pro kvalitativní výzkum jsem se rozhodla použít polostrukturovaný rozhovor, při kterém se na rozdíl od rozhovoru strukturovaného, nemusí osoba provádějící výzkum striktně držet předem připravených výzkumných otázek. Svoje dotazy přizpůsobuje podle toho, jak se rozhovor vyvíjí.⁶²

Použila jsem záměrný výběr osob i lokalit. Jak uvádí literatura, při kvalitativním výzkumu je záměrný výběr potřeba proto, aby si výzkumník vybral vhodné osoby, které budou mít potřebné zkušenosti i vědomosti s daným prostředím a jsou odborníky na zkoumané téma.⁶³

Jako výzkumnou lokalitu jsem zvolila konkrétní základní školy Dražanské vrchoviny.

Za účastníky rozhovorů jsem vybrala ředitele jednotlivých škol a vedoucích školních klubů, tedy odborníky na zkoumané téma, kteří mohou poskytnout přesný popis zkoumané reality a svoje postoje k ní.

Vybrané lokality

Lokalita 1)

Základní škola a mateřská škola Lipovec

Škola je příspěvkovou organizací. Stojí v obci Lipovec, která se nachází na Dražanské vrchovině na rozhraní Moravského krasu. Historie školství v obci se píše od roku 1804,

---

⁶²Gavora, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Bratislava: Universita Komenského. 2008. s. 206

⁶³Gavora, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Bratislava: Universita Komenského. 2008. s. 188

historie budovy školy od roku 1899. Do současnosti si škola prošla velkou řadou přestaveb a rozšířila svoje prostory. Do školy v současné době dochází 150 žáků.

Rozhovor byl veden s ředitelkou školy **Mgr. Jaroslavou Školařovou**

Lokalita 2) **Základní škola Sloup**

Základní škola byla postavena v roce 1982 ve Sloupě, městysi, který leží na okraji Moravského krasu a je významným poutním místem. Dominantou městyse jsou Sloupsko-šošůvské jeskyně. Škola má moderní budovu, předností je plavecký bazén s pohyblivým dnem. Škola má 330 žáků, kteří do školy dojíždějí ze sedmi okolních obcí.

Rozhovor byl veden s ředitelem školy **Mgr. Pavlem Dočekalem**

Lokalita 3) **Základní škola a mateřská škola Podomí**

Školství v obci Podomí má bohatou historii od roku 1868. Současná budova školy byla otevřena v roce 1951 a prošla řadou rekonstrukcí. Je spádovou obcí, navštěvují ji děti z více jak čtyř škol. Má silnou tradici v environmentální výuce, a v zájmovém vzdělávání, podporuje kladný vztah k rodnému kraji. Do školy dochází 150 dětí.

Rozhovor byl veden s ředitelem školy **Mgr. Miloslavem Tomkem**

Lokalita 4) **Základní škola Jedovnice**

Základní škola v Jedovnicích byla postavena v letech 1947-1950, protože stará škola už nevyhovovala kapacitou. Stojí v pěkné lokalitě U Větráku nad rybníkem Olšovec. Je příspěvkovou organizací. Je spádovou školou pro více jak pět obcí. Má partnerské vazby na základní školy v německém Asheimu, v Budišíně nad Budišovkou a ve slovenských Čachticích. Do školy chodí 353 dětí. Škola má 27 pedagogických a 9 nepedagogických pracovníků.

Rozhovor byl veden s ředitelem školy **Mgr. Michlem Součkem**

a vedoucím školního klubu **Mgr. Oldřichem Němcem**

4.2 Výzkumné cíle a výzkumné otázky

Prvním z výzkumných cílů bylo zjistit jakým způsobem je zajišťována mimoškolní výchova na vybraných venkovských školách, pracuje-li na školách školní klub, jako zařízení pro propojování školní, volnočasové i rodinné edukace a jakým způsobem školy tuto výchovu zajišťují, pokud školní klub nemají. Také jaký je zájem ze strany žáků o volnočasové aktivity.

Pomocí druhého výzkumného cíle jsem se chtěla pokusit přesvědčit o tom, do jaké míry se vybraným školám daří propojovat svoji činnost s dalšími kulturními a vzdělávacími institucemi, s komunitou obce a stávají-li se centry zájmového života obyvatel.

Další výzkumný cíl si stanovuje zjistit, do jaké míry se daří volnočasovou edukaci využívat jako prevenci sociálně patologických jevů a kdo se na této prevenci podílí.

Dále jsem si připravila řadu dotazovacích výzkumných otázek, které byly pokládány vybraným osobám:

V případě, že škola *nemá* školní klub:

1. Jakým způsobem je na vaší škole organizována mimoškolní výchova?
2. Co je důvodem, že na vaší škole tento klub nepracuje?
3. Kdo zajišťuje organizaci a činnost jednotlivých zájmových útvarů?
4. Jakým způsobem je zajišťováno financování kroužků?
5. Jak jsou odměňováni pracovníci za svoji činnost?
6. Jaké jsou plány školy do budoucna v oblasti mimoškolní výchovy a volného času?
7. Jaký je zájem ze strany dětí o zájmové kroužky?
8. Na jaké úrovni je spolupráce školy s obcí?
9. Jaká je zkušenost školy se spoluprací s rodinami žáků?
10. Jaké jsou plány školy v oblasti spolupráce s místní komunitou?
11. Má škola zkušenosti s řešením otázky sociálně patologických jevů?
12. Do jaké míry se vám daří pomocí mimoškolní výchovy působit na mládež v prevenci patologických jevů a kdo se na prevenci podílí?

V případě, že škola má školní klub:

1. Jakým způsobem je na vaší škole organizována mimoškolní výchova?
2. Jak dlouho při škole pracuje školní klub?
3. Jaké aktivity klub nabízí?
4. Kdo zajišťuje organizaci a činnost klubu a jednotlivých zájmových útvarů?
5. Co vše je náplní vedoucího školního klubu?
6. Jaké máte jako vedoucí do budoucna plány v oblasti činnosti školního klubu?
7. Vaše škola jedna z mála na Dražanské vrchovině, která má, nebo měla kromě školní družiny a řady kroužků také školní klub. V čem vidíte výhodu toho, že klub existuje?
8. Jakým způsobem je zajišťováno financování kroužků?
9. Jak jsou odměňováni pracovníci za svoji činnost?
10. Jaké jsou plány školy do budoucna v oblasti mimoškolní výchovy a volného času?
11. Jaký je zájem ze strany dětí o zájmové kroužky?
12. Na jaké úrovni je spolupráce školy s obcí?
13. Jaká je zkušenost školy se spoluprací s rodinami žáků?
14. Jaké jsou plány školy v oblasti spolupráce s místní komunitou?
15. Má škola zkušenosti s řešením otázky sociálně patologických jevů?
16. Do jaké míry se vám daří pomocí mimoškolní výchovy působit na mládež v prevenci patologických jevů?

V přípravné fázi výzkumu jsem zkontaktovala vybrané osoby telefonicky, seznámila je s důvodem návštěvy a s výzkumným záměrem. Už tehdy jsem se setkala s vstřícností ze strany ředitelů škol. Domluvila jsem si termín schůzky a dohodla délku rozhovoru na jednu až jednu a půl hodiny.

Při setkání s oslovenými osobami jsem se znovu představila a zopakovala důvody rozhovoru. Protože jsem použila polostrukturovaný rozhovor nebylo nutné držet se připravených otázek striktně. Rozdílné byly otázky také v případě, kdy škola měla školní klub a kdy ne.

Na odpovědi jsem nechala odpovídajícím dostatek prostoru, snažila se více naslouchat. Pro ujasnění odpovědí jsem použila zpětnou verifikaci zjištění. Odpovědi jsem si průběžně zaznamenávala a později přepsala.

5 ROZHOVORY

Lokalita 1)

Odpovídá ředitelka školy

1, Jakým způsobem je na vaší škole organizována mimoškolní výchova?

Odpověď: „Mimoškolní výchova je na naší škole zajišťována pro děti prvního stupně formou školní družiny, pro děti starší převážně v zájmových kroužcích, kterých je celá řada. Do kroužků mohou samozřejmě docházet také děti s prvního stupně.“

2, Na vaší škole tedy není školní klub. Co je důvodem, že na vaší škole tento klub nepracuje?

Odpověď: „Na škole školní klub, jako forma organizování volného času pro větší děti nikdy nebyl. Důvodem je hlavně to, že škola nemá v rozpočtu prostředky na plat pracovníka ve školním klubu. Snažíme se dětem nabídnout řadu kroužků, tak by si mohly vybrat podle svých zájmů. Myslím si, že nabídka je opravdu široká, máme např. kroužek akvaristiky, dramatický rozdělený do dvou skupin podle věku dětí, pěvecký sbor a kulturní kroužek. Děti z tohoto kroužku se účastní programů na akcích školy nebo obce, například určený starším občanům, nebo v rámci vánočních a velikonočních svátků. Máme kroužek výtvarný a keramický, angličtinu pro 1 a 2 třídu, pohybové hry pro první a sportovní hry pro druhý stupeň, kroužek stepu, aerobiku. Z dalších kroužků třeba ekologický. V minulých letech jsme měli kroužek žonglování ve spolupráci s Divadlem na káře, který by bylo dobře obnovit. Pokud budete mít zájem, vytisknu vám přehled všech kroužků později z počítače.“

3, Kdo zajišťuje organizaci a činnost jednotlivých zájmových útvarů?

Odpověď: „Na vedení kroužků mají podíl hlavně učitelé naší školy. Potom také dobrovolníci, například bývalá naše žákyně vede kroužek street dance. Jinak do školy dojíždějí pedagogové ze Základní umělecké školy z Jedovnic a Blanska.“

4, Jakým způsobem je zajišťováno financování kroužků?

Odpověď: „Na provoz kroužků děti neplatí, pouze menší částky na materiál například v případě keramického kroužku. Financujeme je z vlastních prostředků, přispívá obec. Děti

si hradí kroužky vedené pedagogy ze základních uměleckých škol v Blansku a Jedovnice, kterým škola poskytuje prostory.“

5, Jak jsou odměňováni pracovníci za svoji činnost?

Odpověď: *„Učitelé naší školy, kteří vedou kroužky, za to nemají žádnou pravidelnou mzdu. Škola se jim snaží podle možností poděkovat za tuto práci formou odměn. Učitelé, kteří dojíždějí z uměleckých škol, plat u nás nepobírají. Vybírají poplatky od dětí.“*

6, Jaké jsou plány školy do budoucna v oblasti mimoškolní výchovy a volného času?

Odpověď: *„Představa do budoucna je taková, že bychom chtěli rozšířit nabídku kroužků podle zájmu dětí. Zájem je třeba o kroužek rybářský, pro děvčata vaření, vedení domácnosti a ručních prací, dále třeba kroužek turistiky a myslivosti, včelaření, nebo hry na zobcovou flétnu. Pro tento záměr prozatím hledáme mezi rodiči, prarodiči a veřejností ochotné vedoucí, kteří by chtěli věnovat volný čas dětem.“*

7, Jaký je zájem ze strany dětí o zájmové kroužky? Lze to vyjádřit procentuálně?

Odpověď: *„Myslím si, že poměrně velký. Snažíme se nabízet rozmanité aktivity, aby si mohly vybrat všechny děti a nemusely hledat vyžití buď v nevhodných aktivitách, nebo musely daleko dojíždět. Počet dětí ve škole je letos 150, do kroužků chodí 127 to je asi 85%.“*

Lokalita 2)

Odpovídá ředitel školy

1, Jakým způsobem je na vaší škole organizována mimoškolní výchova?

Odpověď: *Mimoškolní výchova je samozřejmě důležitá. Nemáme vypracovaný Školní výchovný program pro tuto oblast. Snažíme se, dětem zajistit řadu rozmanitých kroužků. Na škole máme školní družinu. Kroužky jsou různého zaměření: aerobik, orientální tance, florbal, cvičení v posilovně pro starší žáky, street dance, taneční, dále dramatický, keramický, přírodovědný, sborového zpěvu a hry na bicí, na keyboard, šachový včelařský, modelářský, dyslektický, angličtiny, němčiny, dějepisný, matematický. Připravil jsem vám přehled všech aktivit naší školy.“*

2, Na vaší škole není školní klub. Co je důvodem, že na vaší škole tento klub nepracuje?

Odpověď: „Důvod je hlavně finanční. Je nesnadné zajistit prostředky na finanční ohodnocení pracovníka z rozpočtu školy. Škola se snaží získávat prostředky sama vlastní iniciativou. Z prostředků Krajského úřadu Jihomoravského kraje jsme například získali finance na mezuregionální spolupráci se Srbskem, na vybudování relaxačního centra a na včelařský kroužek.“

3, Kdo zajišťuje organizaci a činnost jednotlivých zájmových útvarů?

Odpověď: „Převážnou část kroužků vedou učitelé naší školy, podílí se také externisté. Dobrou spolupráci máme s jedním starším pánem, který má včelín a ukazuje dětem toto krásné řemeslo ve svém volném čase v rámci včelařského kroužku. Dále pedagogové Základní umělecké školy v Blansku, vedou zájmové aktivity zaměřené hudebně. Externím pracovníkem je student sociální pedagogiky na Pedagogické fakultě Masarykovy Univerzity v Brně, který do školy dojíždí v rámci projektu „Sociální pedagogové do škol“, vede tady dramatický kroužek.“

4, Jakým způsobem je zajišťováno financování kroužků?

Odpověď: „Kroužky jsou pro naše žáky zdarma, neplatí žádné poplatky. Kroužky hudební, vedené uměleckou školou v Blansku jsou hrazeny a vybrané peníze jdou umělecké škole, je to 1400,- Kč na pololetí. Jinak jsou financovány z našich prostředků. Příběžské tábory, které organizujeme, mají děti zdarma, rodiče hradí jenom stravné ve výši školních obědů a případně přispívají na cestovné na výlety.“

5, Jak jsou odměňováni pracovníci za svoji činnost?

Odpověď: „Pracovníci, kteří vedou jednotlivé kroužky, jsou ohodnocováni formou odměny z peněz určených na reprezentaci školy, jinak pracují zdarma.“

6, Jaké jsou plány školy do budoucna v oblasti mimoškolní výchovy a volného času?

Odpověď: „S velkým ohlasem se setkává organizování příměstských táborů. Rodiče přivítají, pokud v této činnosti budeme pokračovat a rozšíříme ji. Tábory jsou pro děti prvního stupně. Za uvážení stojí organizování volného času pro děti z druhého stupně“

7, Jaký je zájem ze strany dětí o zájmové kroužky? Lze to vyjádřit procentuálně?

Odpověď: Škola má 330 žáků a kroužky navštěvuje asi 67% z nich. Snažíme se o širokou nabídku kroužků. Bohužel ne všechny děti si vyberou, nebo vybrat chtějí.

Lokalita 3)

Odpovídá ředitel školy

1, Jakým způsobem je na vaší škole organizována mimoškolní výchova?

Odpověď: „Mimoškolní výchovu na naší škole organizujeme činností školní družiny a zájmových aktivit v kroužcích. Také během řady už tradičních akcí. Družinu navštěvuje v letošním roce asi 50 dětí od první do páté třídy. Pro žáky druhého stupně, ale i pro děti menší je realizována řada kroužků, například flétna, angličtina, příprava k přijímacím zkouškám, florbal, sportovní hry, výtvarný kroužek, keramický, práce s textilním materiálem, pěvecký, pro 1 stupeň veselé pískání na flétnu, tenis, přírodovědný podobně. K dispozici vám mohu dát přehled kroužků.“

2, Na vaší škole tedy není školní klub. Co je důvodem, že na vaší škole tento klub nepracuje?

Odpověď: „Klub byl na naší škole v minulosti. V roce 2007 jej můj předchůdce zrušil. Důvodem byl nedostatek financí. Myslím si, že klub pracoval asi sedm let. Jeho činnost byla propojena jak se školou, tak s občanským sdružením Barvínek, s kterým spolupracujeme nadále.“

3, Kdo zajišťuje organizaci a činnost jednotlivých zájmových útvarů?

Odpověď: „Kroužky vedou pedagogičtí i nepedagogičtí pracovníci. Jde o učitele naší školy nebo také nadšené občany z naší obce.“

4, Jakým způsobem je zajišťováno financování kroužků?

Odpověď: *Na financování kroužků se podílí škola. Na některé akce přispívají obce, ze kterých k nám děti dojíždějí, i obec naše. Úplata za kroužky se pohybuje mezi 100 – 350,- Kč za pololetí. Z těchto vybraných peněz, je částečně financován provoz kroužků a jejich materiální vybavení“*

5, Jak jsou odměňováni pracovníci za svoji činnost?

Odpověď: *„S pracovníky je uzavřena Dohoda o provedení práce, odměna pro pedagogické i nepedagogické pracovníky je částečně hrazena z vybraných peněz na kroužky a z finančních prostředků školy.“*

6, Jaké jsou plány školy do budoucna v oblasti mimoškolní výchovy?

Odpověď: *„Do budoucna, by chtěla škola zachovat rozmanitosti volnočasových aktivit, pokračování v široké spolupráci s Barvínkem, také obecním úřadem, dalšími školami. Máme v plánu prodloužení času školní družiny.“*

7, Jaký je zájem ze strany dětí o zájmové kroužky? Lze to vyjádřit procentuálně?

Odpověď: *„Samozřejmě, že asi neuspokojíme všechny děti. Řada z nich do kroužku nechodí kvůli dojíždění. Přesto si myslím, že kroužky navštěvuje dětí hodně, letos je to asi 86% všech dětí.“*

Lokalita 4)

Odpovídá vedoucí školního klubu

1, Jakým způsobem je na vaší škole organizována mimoškolní výchova?

Odpověď: *„Na naší škole je mimoškolní výchova organizována pro děti prvního stupně školní družinou kam chodí děti z první až třetí třídy, pro děti od čtvrté třídy máme zřízen školní klub.“*

2, Jak dlouho při škole pracuje školní klub?

Odpověď: „Školní klub existuje při škole od školního roku 1999/2000. Denně projde klubem kolem 30 dětí. Na rozdíl od družiny mohou děti do klubu přicházet libovolně a libovolně ho zase opouštět. Kromě tohoto volného klubu jsou v něm organizovány všechny kroužky.“

3, Jaké aktivity klub nabízí?

Odpověď: „Činnost klubu umožňuje dětem libovolný výběr a využití nabízených různých aktivit v prostorách školy. Zasportovat si můžou v tělocvičně s lezeckou stěnou, u pingpongových stolů na chodbách školy, na malém hřišti s hracími prvky, nebo velkém hřišti. Setkávat se mohou v přírodovědném koutku, kde je akvárium a terária se zvířaty, mohou pobývat v učebně informatiky, procházet se v okolí školy, kde je nedávno založené arboretum, docházet do školní knihovny. Klub má vlastní klubovnu, kde si děti scházejí například ke hře stolních her, nebo stolního fotbalu, nebo jen tak si popovídají o věcech, které je zajímají s ostatními. Kroužky organizované pod školním klubem mohou navštěvovat děti všech ročníků. Kroužků máme letos 18. Chodí do nich asi 180 dětí. Na jejich vedení se podílí 13 vedoucích. Podrobný rozpis kroužků jde najít na našich webových stránkách. Pokud budete mít zájem, mohu vám přehled vytisknout.“

4, Kdo zajišťuje organizaci a činnost klubu a jednotlivých zájmových útvarů?

Odpověď: „Organizaci a činnost klubu, stejně jako organizaci a administrativu všech zájmových kroužků i jejich vedoucích, kterým u nás říkáme „Kroužkovci“ má na starosti vedoucí školního klubu. Jako vedoucí školního klubu mám na škole 0,5 úvazek. Se svými požadavky se vedoucí kroužků obracují na mě. Na vedení kroužků se podílí ze 2/3 pedagogové školy, z 1/3 externí pracovníci, vychovatelé, učitelé z jiných škol a občané obce.“

5, Co vše je ještě náplní práce vedoucího školního klubu?

Odpověď: „Jak už jsem uvedl, kromě organizace činností klubu a všech zájmových kroužků, administrativy, mám na starosti materiál a vybavení některých prostor, které klub využívá. Je mým úkolem zajišťovat spolupráci s dalšími školami např. v rámci Cirsia, nebo třeba se SPŠ Jedenice, organizují, nebo se podílím na organizaci akcí nejen pro žáky školy, ale také pro veřejnost. Do mé kompetence patří také zajištění programu a organizace se-

tkávání s družebními školami, jednám s obcí o zapůjčení prostor pro naše aktivity, samozřejmě spolupracuji s rodiči dětí a jsem jim k dispozici například o třídních schůzkách, působím v oblasti prevence nežádoucích jevů, spolupracuji s naším preventistou na akcích, které se týkají různých problémů. Organizuji a účastním se společně s třídními učiteli víkendových akcí pro žáky. Samozřejmě na to nejsem sám, pomáhají mi ostatní pracovníci. Do řady věcí lze zapojit starší žáky.“

6, Jaké máte jako vedoucí do budoucna plány v oblasti činnosti školní klubu?

Odpověď: *„Při každodenní práci s dětmi se ukazuje, co by bylo potřeba vylepšit, děti mají spoustu nápadů na další aktivity, a řada z nich je určitě zajímavá. Bohužel od příštího školního roku odcházím pracovat jinam a vedoucím školního klubu bude někdo jiný.“*

7, Jaký je zájem ze strany dětí o zájmové kroužky?

Odpověď: *„Zájem dětí je velký, v našich možnostech ale není, aby byly spokojené děti všechny. Záleží také na tom, jaké zaměření mají vedoucí kroužků. Řekl bych, že naše škola je zaměřena hodně sportovně a vědomostně, chybí například kroužky založené umělecky. To odradí třeba dívky. Zájem o kroužky se pohybuje kolem 70 %.“*

Odpovídá ředitel školy

1, Pane řediteli, vaše škola jedna z mála na Dražanské vrchovině, která má kromě školní družiny a řady kroužků také školní klub. V čem vidíte výhodu toho, že klub existuje?

Odpověď: *„Myslím si, že důležitá je samozřejmě náplň školního klubu, která je určena větším dětem. Starší děti už nemají rády, když je někdo moc hlídá a do poslední minuty řídí využívání volného času. Klub jim nabízí pro ně atraktivní a zajímavé činnosti s dostatečným nenásilným dohledem. Další výhodou je to, že pracovník školního klubu má prostor podílet se na řadě aktivit, které jsou spojené nejen se školou, ale i jinými institucemi, třeba s obcí, nebo místními spolky a podobně.“*

2, Jakým způsobem je zajišťováno financování klubu, kroužků a dalších aktivit?

Odpověď: „Školní klub je částečně financován z prostředků poskytovaných Jihomoravským krajem, v největší míře přispívá zřizovatel školy – obec a za to jsme vděční.

Děti přispívají na činnost kroužků částkou 300,-Kč, ať chodí do jakéhokoli kroužku a jakéhokoli počtu kroužků. Částka je zároveň zápisným pro děti do školního klubu.“

3, Jak jsou odměňováni pracovníci za svoji činnost?

Odpověď: „Vedoucí školního klubu i ostatní pracovníci, pedagogičtí, nebo nepedagogičtí uzavřeli se školou Dohodu o provedení práce.“

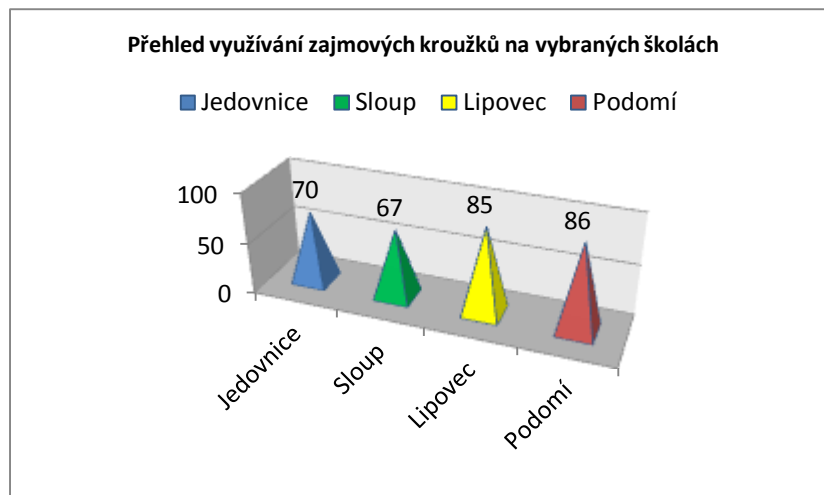
4, Jaké jsou plány školy do budoucna v oblasti mimoškolní výchovy?

Odpověď: „Podporovat již tradiční aktivity. Pomocí průzkumu zjistit, o jaké aktivity by děti měly zájem. Dva roky nově pořádá škola příměstské tábory pro děti 1-5 třídy. Je o ně čím dál větší zájem ze strany dětí i rodičů. Rádi bychom je organizovali ve větší míře. Dobře by bylo rozšířit spolupráci s místní knihovnou, která je zároveň informačním centrem. Najít vedoucí kroužků se zaměřením na výtvarné práce, nebo třeba moderní tanec.“

Dílčí závěr:

Ze čtyř základních škol, jejichž představitele jsem oslovila, tři školy nemají zřízený školní klub. Mimoškolní výchovu zajišťují formou školní družiny a organizováním řady zájmových kroužků. Školní klub školy nezřizují z důvodů finančních. V rozpočtu školy nenajdou dostatek peněz na financování místa vedoucího klubu. Na jedné z vybraných škol pracuje školní klub a to již téměř 15 let. Ředitel školy je s činností klubu spokojen. Do kompetencí vedoucího klubu spadá kromě organizování kroužků na škole také organizování a spolupráce školy na dalších aktivitách společně s jinými vzdělávacími a kulturními institucemi. Na jeho provoz přispívá zřizovatel školy. Všechny školy mají pestrou nabídku zájmových kroužků, které v průměru navštěvuje asi 76% žáků škol.

Obrázek č. 1

Tabulka č. 1

Přehled zájmových kroužků na vybraných školách

Škola	Kroužky
ZŠ a MŠ Lipovec	sbor a kulturní kroužek, hudební, sportovní hry, pohybové hry, street dance, výtvarný, keramika, angličtina pro nejmenší, ekologický, akvaristický, step, kroužek žonglování, aerobik, dramatický, školní časopis, skaut, mladí hasiči
ZŠ Sloup	hry a hříčky, aerobik, orientální tance, gorka morka, florbal, sborový zpěv, keramika, přírodovědný, hra na keyboard, angličtina, anglická konverzace, hra na bicí, němčina pro začátečníky, písničky s kytarou, dyslektický kroužek, posilovna, dějepis, street dance, rybářský, taneční, hrajeme si, rádi, šachy, včelařský, dramatický, modelářský
ZŠ a MŠ Podomí	angličtina, kroužek flétny, matematický, florbal, sportovní hry, výtvarný a keramický kroužek, práce s textilními materiály, pěvecký sbor, veselé pískání, tenis, konverzace z anglického, přírodovědný
ZŠ Jedovnice	rybářský, Kolibřík, modelářský, florbal, šachový, gymnastika, volejbal, atletika, francouzština, angličtina, logické myšlení, robotika, dyslektický

Lokalita 1)

Odpovídá ředitelka školy

1, Uved'te, prosím, příklady spolupráce školy s jinými výchovnými a kulturními institucemi.

Odpověď: „Škola spolupracuje s místními hasiči, umožňuje jim využívat některé prostory školy, hlavně tělocvičnu. Spolupracujeme se Skautskou organizací, těm také propůjčuje škola prostory pro různé aktivity – tělocvičnu, klubovnu, kuchyňku. Občanské sdružení Vápeníček pořádá akce pro děti i dospělé jako jsou Den dětí, sportovní turnaje, dílny tradičních řemesel v době Vánoc a Velikonoc také v našich prostorách, vycházky do přírody pro celé rodiny a všechny věkové skupiny.

Sokol, který pro děti organizuje oddíly kopané, může taky využívat hřiště i tělocvičnu školy. Český svaz žen organizuje řadu kulturních programů, do kterých přispívají žáci školy s tím, co se naučily, například děti z kulturního a pěveckého kroužku.

V budově školy se nachází knihovna, která v sobě spojuje knihovnu žákovskou i knihovnu obecní pro celou veřejnost, kromě vypůjčování knih pořádá škola v knihovně besedy pro děti i dospělé. Velmi významnou vidím spolupráci v Cirsiu. Škola také spolupracuje s uměleckými školami z Jedovnic a Blanska, tím, že jim propůjčuje prostory. Tak nemusí děti dojíždět daleko. Spolupracujeme se střediskem ekologické výchovy Lipka, které má pracoviště v Krásensku na Rychtě. “

2, Na jaké úrovni je spolupráce školy s obcí?

Odpověď: „Spolupráce s obcí je velice dobrá. Obec má zájem na tom, aby škola prosperovala. V minulých letech zajistila řadu stavebních úprav a rozšířila prostory školy. Zabezpečila také školní byty pro učitele. Obec se finančně podílí na řadě akcí školy a přispívá, jak už jsem se zmínila, také na zájmové aktivity pro děti. “

3, Jaká je zkušenost školy se spoluprací s rodinami žáků?

Odpověď: „Škola se snaží zapojovat rodiče do rozhodování o škole. Rodiče jsou členy školské rady. Je to velmi individuální. Někteří rodiče mají o dění na škole velký zájem, dobrovolně pomáhají s řadou akcí. Jiní rodiče se zajímají pouze o prospěch dětí. Přesto si

musím spolupráci s rodinami pochválit. Často je nutná spolupráce například s rodiči dětí, které jsou problémové, nebo ve škole neprospívají. Tady je to také o individuálním přístupu. Pořádáme společné akce pro rodiče a děti, například výlety, zájezdy do divadel, besídky, koncerty.

4, Jaké jsou plány školy v oblasti spolupráce s místní komunitou?

Odpověď: *„Škola je s místní komunitou propojena dobře. Máme snahu být nejen vzdělávací a výchovnou institucí, ale také se podílet na kulturním životě obce a všech jejích občanů, ať už je to setkávání v době svátků na různých vystoupeních dětí, nebo tradičních dílnách. Rádi bychom rozšířili spolupráci v oblasti ekologie a do některých projektů zapojili obec a rodiče.“*

Lokalita 2)

Odpovídá ředitel školy

1, Uveďte, prosím, příklady spolupráce školy s jinými výchovnými a kulturními institucemi?

Odpověď: *„Spolupracujeme v oblasti mimoškolní výchovy s pedagogy ZUŠ v Blansku, kteří vedou zájmové aktivity zaměřené hudebně, těm jsou poskytovány prostor školy za symbolickou částku 1,-Kč. Je to tak výhodné pro děti i jejich rodiče, že nemusí řešit otázku dojíždění. Jsme členy sdružení Cirsium a spolupracujeme v rámci něho s řadou dalších škol.“*

2, Na jaké úrovni je spolupráce školy s obcí?

Odpověď: *„Spolupracujeme s místním obecním úřadem, který nám umožňuje využít jeho prostory, například kulturní sál a podporuje nás finančně v některých aktivitách. Přispěla v minulém období na vylepšení materiálního vybavení školy. Představitelé obce se účastní akcí Cirsia, aby podpořili děti naší školy, účastní se setkání se zahraničními partnery.“*

3, Jaká je zkušenost školy se spoluprací s rodinami žáků?

Odpověď: „Snažíme se s rodinami žáků pravidelně komunikovat, ať už na třídních schůzkách, nebo při setkání na akcích, nebo také při řešení případných problémů se žáky, které se týkají učení, docházky, vztahů mezi žáky. Spolupráce se lepší.“

4, Jaké jsou plány školy v oblasti spolupráce s místní komunitou?

Odpověď: „Naše škola je velmi otevřená okolí. Je nám jasné, že je naším úkolem snažit se, aby děti znaly historii své obce a svého regionu a zapojovaly se společně se svými rodinami do života celé komunity. Snažíme se k tomu přispět řadou společných akcí kulturních, sportovních i vzdělávacích.“

Lokalita 3)

Odpovídá ředitel školy

1, Uved'te, prosím, příklady spolupráce školy s jinými výchovnými a kulturními institucemi?

Odpověď: „Dlouhodobá a velmi dobrá je spolupráce školy s občanským sdružením Barvínek, které v obci působí už víc než jedno desetiletí. Spolupráce spočívá ve finanční podpoře ze strany sdružení a v poskytování prostor na aktivity Barvíňku školou. Součinnost obou institucí je bezvadná. Řada tradičních akcí je společných. Jako třeba karneval, školní ples, Adventní večer s víkendovým pobytem pro děti. Spolupracujeme se Základní uměleckou školou ve Vyškově. Škola u nás vyučuje děti hře na kytaru a na flétnu, děti nemusejí ztrácet čas dojížděním. Od roku 1996 jsme členy regionálního sdružení škol Cirsium. Toto sdružení pořádá vzdělávací a sportovní akce pro děti, ve kterých si mohou porovnat svoje vědomosti a šikovnost. Připravuje setkání pedagogů, na kterých si vyměňují zkušenosti. Další spolu práce je například se střediskem Ekologické výchovy Lipka v Brně a na Rychtě nebo s hasičským sborem.“

2, Na jaké úrovni je spolupráce školy s obcí?

Odpověď: „Na velmi dobré. Spolupracujeme také s obecními úřady obcí, z kterých děti do Podomí dojíždí. Obce se snaží podle svých možností přispívat na některé aktivity. Podporu-

jí například vědomostní soutěže, při kterých děti sbírají informace o své obci a potom je za přítomnosti starostů prezentují. “

3, Jaká je zkušenost školy se spoluprací s rodinami žáků?

Odpověď: *„Samozřejmě o prospěchu a chování se dozvídají při návštěvách třídních schůzek. Mohou se podílet na činnosti školy, a jsme velmi rádi, když rodiče o školu projeví zájem. Nejen o školu, ale také o to, jak jejich děti tráví ve škole svůj volný čas. Řada rodičů má zájem podporovat mimoškolní činnost dětí a třeba i o víkendech. Někteří se sami hlásí do vedení kroužků. Myslím si, že spolupráce s rodiči je z celkového pohledu dobrá. “*

4, Jaké jsou plány školy v oblasti spolupráce s místní komunitou?

Odpověď: *„Naše škola spolupracuje už tradičně s obcí a občanským sdružením na akcích pro určených všem občanům obce. Rádi bychom na takovéto úrovni spolupracovali dále. Škola je místem, kde se mohou setkávat všechny generace a společně trávit volný čas.*

Na podzim se podařilo společně obci a Barvíňku, za pomoci pedagogů školy, kteří jsou většinou členy tohoto sdružení, otevřít na obecním úřadě malé regionální muzeum. Budeme se rádi podílet na dalším budování muzea a výukových programech, aby tam mohli chodit nejen žáci naší školy, ale i z okolí. “

Lokalita 4)

Odpovídá ředitel školy

1, Uveďte, prosím, příklady spolupráce školy s jinými výchovnými a kulturními institucemi?

Odpověď: *„Škola spolupracuje s řadou dalších institucí, mezi které patří například: Sdružení CIRSIUM, které sdružuje základní školy mikroregionu Moravský Kras, MŠ Jedovnice, Skaut a Sokol Jedovnice, Pionýr Jedovnice, SK Jedovnice, SPŠ Jedovnice, ZUŠ Jedovnice, ŠLP Křtiny, Středisko environmentální výchovy Švýcárna, Jedovnický infokanál, HZS Blansko, partnerská škola v Budišově nad Budišovkou. Spolupráce spočívá v účasti, nebo organizaci a účasti soutěžích sportovních, vzdělávacích, ve výměnných pobytech. “*

2, Na jaké úrovni je spolupráce školy s obcí?

Odpověď: *“ Spolupráce s Úřadem městyse Jedovnice je velice dobrá a dlouhodobá. Škola má v obci podporu. Obec umožňuje využívat její prostory, hlavně kulturního střediska na řadu akcí, podporuje školu finančně v řadě oblastí. “*

3, Jaká je zkušenost školy se spoluprací s rodinami žáků?

Odpověď: *„Rodiče jsou informováni o dění ve škole pravidelně. Hlavně prostřednictvím žákovských knížek, nebo mají mnoho informací na webových stránkách školy. Na třídních schůzkách a v konzultačních dnech jsou informováni o chování a prospěchu dětí. Najde se řada rodičů, kteří školu podporují a pomáhají na akcích školy. “*

4, Jaké jsou plány školy v oblasti spolupráce s místní komunitou

Odpověď: *„Škola má na spolupráci s komunitou obce velký zájem. Snaží se proto pokračovat v nejen už tradičních akcích, které jsou určeny nejen žákům, ale také jejich rodičům a prarodičům. “*

Dílčí závěr

Z výpovědí ředitelů škol je patrné, že mají zájem o spolupráci s jinými institucemi ve svém okolí a uvědomují si, jak důležitou roli hrají školy pro rozvoj místní komunity. Často uvádějí součinnost s místními spolky, jako jsou hasiči, Svaz žen, Sokol, Skaut. Všechny oslovené školy jsou dlouhou dobu členy sdružení škol Cirsium, které podporuje vzájemnou spolupráci. Spolupracují s místními občanskými sdruženími a ekologickými středisky. Mají i své partnerské školy. Školy nezanedbávají ani spolupráci s rodiči a neomezují se pouze na kontakt při třídních schůzkách. Příkladem je například zapojování rodičů do programů prevence proti sociálně patologickým jevům.

Lokalita 1)

Odpovídá ředitelka školy

1, Má škola zkušenosti s řešením otázky sociálně patologických jevů?

Odpověď: „Máme jako jiné školy vytvořený Minimální preventivní program, v rámci kterého se snažíme preventivně působit na žáky tak, aby nedocházelo k projevům sociálně patologického chování a jednání. Každým rokem si vypracujeme témata, kterým v rámci prevence věnujeme zvýšenou pozornost. Například, chování k životnímu prostředí a k hodnotám práce druhých, vzájemná tolerance a soužití, drogová závislost. Pedagogičtí pracovníci se v oblastech prevencí nadále vzdělávají a zapojují se do strategie prevence na škole. Vše řídí metodik prevence a pomáhá v případě, že je to potřeba řešit problémy dalším vyučujícím. Patologické jevy se snažíme podchytit včas“

2, Do jaké míry se vám daří pomocí mimoškolní výchovy působit na mládež v prevenci patologických jevů a kdo se na prevenci podílí?

Odpověď: „Vedoucí kroužků chápou potřebu vytvářet dětem v kroužcích podnětné prostředí a vychovávat je ke kladným lidským hodnotám. Podílí se na prevenci velkou mírou. Další, kdo preventivně působí v této oblasti, jsou také pracovníci dalších institucí, s kterými pořádáme společné akce.““

Lokalita 2)

Odpovídá ředitel školy

1, Má škola zkušenosti s řešením otázky sociálně patologických jevů?

Odpověď: „V rámci minimálního preventivního programu, se nám daří podchytit začínající projevy negativních jevů včas a adekvátně je řešit. V posledním období nebylo třeba řešit žádné závažné kázeňské přestupky. Prevenci zaměřujeme samozřejmě na děti, ale snažíme se o to, aby také rodiče získávali informace a prevence pokračovala také v rodině, pořádáme pro rodiče besedy. Máme vypracovaný preventivní program proti šikaně.“

2, Do jaké míry se vám daří pomocí mimoškolní výchovy působit na mládež v prevenci patologických jevů a kdo se na prevenci podílí?

Odpověď: „Možnost pozitivního prožívání volného času dětí v době mimo vyučování považujeme za jeden z hlavních úkolů prevence. V kroužcích jsou menší kolektivy, dává se dohromady jiná skupina dětí, je tam víc prostoru pro navázání důvěry k vychovatelům a

snáz se ukáží problémy mezi dětmi. Na prevenci záporných jevů se podílí všichni pracovníci, a jak už jsem zmínil, také rodiče. Programy zaměřené na jednotlivé problémy má na starost metodik prevence“

Lokalita 3)

Odpovídá ředitel školy

1, Má škola zkušenosti s řešením otázky sociálně patologických jevů?

Odpověď: *„Máme na škole vytvořen Plán primární prevence rizikového chování u žáků, a máme také svého primárního preventistu. V letošním školním roce jsme nemuseli řešit žádný závažný problém šikany, nebo užívání drog, alkoholu, kouření v prostorách školy.*

Na podchycení problémů se podílí všichni pracovníci.“

2, Do jaké míry se vám daří pomocí mimoškolní výchovy působit na mládež v prevenci patologických jevů a kdo se na prevenci podílí?

Odpověď: *„Škola vytváří řadu preventivních programů a akcí, které mají preventivní charakter v oblasti sociálně patologických jevů. A není to jen škola, ale také řada dalších institucí, s kterými spolupracujeme. Jak už jsem řekl, na naší škole nebylo třeba řešit žádný závažný problém, proto si myslím, že se nám prevence daří. Myslím si, že v oblasti volného času je dostatek prostoru na preventivní působení.“*

Lokalita 4)

Odpovídá ředitel školy

1, Má škola zkušenosti s řešením otázky sociálně patologických jevů?

Odpověď: *„Škola má vytvořená Minimální preventivní program, který je zaměřený na prevenci sociálně patologických jevů. V rámci tohoto programu chceme výchovně působit na postoje dětí k některým negativním jevům, jako je užívání návykových látek, šikana, záškoláctví, nevážení si hodnot jako je například práce druhých. Pro mě jako ředitele školy byl velice přínosný výzkum, který prováděl jeden student MU v Brně. Srovnával více škol, venkovských i městských. Z jeho práce jsem se dozvěděl například, že ke kouření se přiznali dva žáci z celé skupiny zkoumaných respondentů ve věku 12-15 let. Zkušenost*

s marihuanou uvedlo 3,9 % dotazovaných na naší škole. Záškoláctví řešíme spíše jako to skryté. To, když rodiče omlouvají bezdůvodně žákům absence.“

2, Do jaké míry se vám daří pomocí mimoškolní výchovy působit na mládež v prevenci patologických jevů a kdo se na prevenci podílí?

Odpověď: *„Snažíme se nabízet kroužky tak, aby se z nich vybral pokud možno každý. V kroužcích se děti odreagují, získávají sebedůvěru v činnostech, které je baví a věří si v nich. Učí se spolupráci, vzájemnému respektu. Stmelovací akce pro žáky druhého stupně s třídními učiteli podporují soudržnost kolektivu. V různých soutěžích se učí sportovnímu jednání. Mimoškolní výchova má velký preventivní význam. Kromě metodika preventivní práce jsou do prevence zapojeni všichni pedagogové, vedoucí kroužků a v neposlední řadě má prostor na organizování aktivit s preventivním programem právě vedoucí školního klubu.“*

Dílčí závěr

Všechny vybrané školy mají vypracovaný Minimální preventivní program, zaměřený na prevenci sociálně patologických jevů, jako je záškoláctví, šikana, zkušenosti dětí s alkoholem, kouřením na škole, s návykovými látkami. Zaměřují se na vyhledávání problémů a jejich včasné řešení. Každá škola má proškoleného pracovníka. Každoročně školy provádí hodnocení svých programů. V poslední době žádná ze škol neřešila žádný větší problém v této oblasti.

Závěrečné zhodnocení

Z výzkumného šetření je jasné, že pouze ze čtyř vybraných základních škol Dražanské vrchoviny jen jedna organizuje mimoškolní výchovu pro děti druhého stupně formou školního klubu. Ostatní školy mají školní družinu a zajišťují pro děti řadu zájmových aktivit v kroužcích. Z výzkumu vyplynulo, že důvodem je nedostatek financí na mimoškolní aktivity. Přestože kluby nemají, školy se snaží v co největší míře zajistit dětem dostatek podnětů k trávení volného času. Je to patrné z nabídky kroužků a vybavení škol. Zájem o zájmové aktivity na školách ze strany žáků je velký, průměrně se v kroužcích organizuje 76% žáků. ZŠ Jedovnice, která má školní klub již od roku 1999, využívá jeho činnost nejen

k naplnění volného času svých žáků, ale propojuje jeho činnost s činností dalších kulturních, výchovných a zájmových institucí. O to se snaží také další školy v rámci spolupráce. Všechny vybrané školy mají dobrou spolupráci se svým zřizovatelem. Jelikož jsou všechny školy spádové, spolupracují s obcemi, jejichž děti do školy dojíždí. Školy mají vypracované Minimální preventivní programy a proškolené pracovníky. Za poslední období nezažili žádné větší problémy v oblasti sociálně patologických jevů, menší jsou včas objeveny a řešeny. Velký důraz kladou školy také na spolupráci s rodinami žáků, zapojují je do mimoškolního vzdělávání a do prevence nežádoucích společenských jevů.

Během rozhovorů se oboustranně podařilo vytvořit příjemnou, důvěryhodnou atmosféru. Ředitelé škol i vedoucí školního klubu se chovali vstřícně a ochotně odpovídali na moje otázky. Z jejich postojů je patrné, že jim na škole, žácích i jejich práci záleží. Kromě odpovědí mě seznámili s prostorami škol. Umožnili mi nahlédnout do všech prostor, které slouží k zájmovým aktivitám. Školy mají příjemné prostředí, zkrášlené výtvarnými pracemi dětí, mnohdy velice nápaditými. Prostory se snaží přizpůsobit co nejvíce dětem, tak, aby se v nich cítily dobře a mohly je využívat kromě výuky také v době přestávek, v hodinách volna, ve svém volném čase k vzájemnému setkávání.

Každá ze škol mě mile překvapila. Dostala jsem svolení prostory zdokumentovat a některé fotografie jsem vložila do přílohy P IV k nahlédnutí.

Prostory škol určené k trávení volného času a zájmových aktivit jsou zpřehledněny v tabulce č. 2.

Tabulka č. 2

Škola	Vybrané prostory školy
ZŠ a MŠ Lipovec	výtvarná dílna s keramickou pecí, kuchyňka, počítačová učebna, venkovní sportoviště, knihovna, velká tělocvična, odpočívadla s přírodovědným zaměřením, hudební třída
ZŠ Sloup	ekologický koutek, tělocvična, venkovní sportoviště, dílna, výtvarná dílna, plavecký bazén, hudební třída, včelín (u soukromé osoby), počítačová učebna, knihovna, učebna v přírodě
ZŠ a MŠ Podomí	výtvarná dílna s keramickou pecí, tělocvična, chodby s odpočívadly a přírodovědnými koutky a pingpongovým stolem, hřiště, nové venkovní sportoviště, výtvarná a hudební třída, počítačová učebna, knihovna, kuchyňka, učebna v přírodě
ZŠ Jedovnice	klubovna školního klubu, prostory školy s pingpongovým stolem, přírodovědný koutek, knihovna, počítačová učebna, tělocvična s lezeckou stěnou, malé hřiště s hracími prvky, velké venkovní hřiště, dílna, hudební třída

ZÁVĚR

Zvoleným tématem bakalářské práce jsou možnosti využívání školních klubů základních škol na malých obcích v oblasti socializace. Důvody, které mě vedly k zvolení tématu, jsou uvedeny v úvodu práce.

Hlavním cílem bakalářské práce bylo popsat činnost školních klubů na vybraných školách. Jistit a zhodnotit v jaké míře se školám prostřednictvím školního klubu daří nejen naplňování mimoškolního vzdělávání a volného času svých žáků, ale také jaká je jejich spolupráce s dalšími výchovnými a kulturními zařízeními. Jestli je možná širší spolupráce s místními obecními úřady. Jsou-li školy v malých obcích schopny prostřednictvím školních klubů působit jako aktivní činitel v rozvoji komunitního života obce.

Oblast výzkumu jsem si rozdělila do tří oblastí, v kterých jsem zjišťovala jakým způsobem je zajišťována mimoškolní výchova na vybraných školách v případě, že škol klub mají, nebo na škole zřízen není. Dále jaký je zájem ze strany žáků o volnočasové aktivity.

V druhé oblast jsem se zaměřila na míru schopnosti škol, stát se centry zájmového života obyvatel obce a schopnost propojovat svoji činnost s dalšími kulturními a vzdělávacími institucemi, s komunitou obce. V neposlední řadě jsem zjišťovala, jak se školám daří volnočasovou edukaci využívat jako prevenci sociálně patologických jevů a kdo se na této prevenci podílí. Ze škol působících v regionu Dražanské vrchoviny jsem vybrala čtyři. Oslovenými osobami byli ředitelé škol a vedoucí klubu. Pro rozhovory jsem si připravila tři okruhy otázek podle výzkumných oblastí.

Výzkumné šetření ukázalo, že ze čtyř vybraných základních škol jen jedna organizuje mimoškolní výchovu pro děti druhého stupně formou školního klubu. Ostatní školy zajišťují pro děti řadu zájmových aktivit v kroužcích. Samozřejmostí na školách jsou školní družiny. Jak se ukázalo z výzkumu, důvodem chybění školních klubů je nedostatek financí.

Přestože školy kluby nemají, snaží se v co největší míře zajistit dětem dostatek podnětných činností k trávení volného času. O aktivity je ze strany dětí velký zájem. Svoji činnost zaměřují školy nejen na žáky svých škol, ale také na jejich rodiny, řadu aktivit pořádají pro širokou veřejnost.

Jediná z vybraných škol, ZŠ Jedovnice, má školní klub a to již od roku 1999. Využívá jeho činnost k naplnění volného času svých žáků, dokáže propojit jeho činnost s činností dalších kulturních, výchovných a zájmových institucí. Díky klubu může škola nabízet řadu

dalších aktivit, např. prázdninových a víkendových. Jako nedostatek vidím malou míru spolupráce s oblastními knihovnami a regionálními muzei, kde se nabízí široké pole spolupráce v oblasti poznávání regionální historie a lidových tradic. Školy mají dobrou spolupráci se svým zřizovatelem i obecními úřady ostatních obcí, z kterých děti do škol dojíždí. Jak ukázal výzkum, každá ze škol má vypracované Minimální preventivní programy a proškolené pracovníky. Školy mají zkušenost s řešením problémů v oblasti sociálně patologických jevů, za poslední období však nezaznamenaly žádné větší problémy, menší jsou včas objeveny a řešeny. Velký důraz kladou školy také na spolupráci s rodinami žáků.

Celkově bych vyhodnotila činnost škol v oblasti mimoškolního vzdělávání jako úspěšnou.

Z postojů oslovených představitelů škol je patrné, že jim na škole, žácích i jejich práci záleží. Ke zvážení je přece jen otázka existence školních klubů, jejich pracovníků a možnosti získávání zdrojů pro jejich financování.

Velkou příležitost spatřuji v možnostech uplatnění sociálních pedagogů právě v pozicích vedoucích klubů, kde by mohli v řadě oblastí využít svých znalostí. V oblasti výchovně vzdělávací, sociálního poradenství, primární i sociální prevence.

Závěrem chci poděkovat všem osloveným respondentům za vytvoření příjemné atmosféry během rozhovorů, za jejich vstřícnost a ochotu podílet se na výzkumu mé práce.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BUERMANN, U., *Jak (pře)žít s médii: Příležitosti a hrozby informačního věku a nové úkoly pedagogiky*. Hranice: 2009, ISBN 978-80-86600-58-1

ČAČKA, O., *Psychologie imaginativní výchovy a vzdělávání s příklady aplikace*. Brno: Doplněk. 1999, ISBN 80-7239-034-1

GAVORA, P., *Úvod do pedagogického výzkumu*. Bratislava: Universita Komenského, 2008, ISBN 978-80-223-2391-8

HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J., *Pedagogické ovlivňování volného času*. Praha: Portál, 2011, ISBN 978-80-262-00307

HOFBAUER, B., *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, s. r. o., 2004, ISBN 80-7178-927-5

KELLER, J., *Úvod do sociologie*. Praha: SLON – sociologické nakladatelství. Praha. 1997, ISBN 80-85850-25-7

Kolektiv autorů., *Texty ke studiu výchovy II*. Dotisk 1 vyd. Brno: Paido. 1997, ISBN 80-901737-8-0

KOMENSKÝ, J. A., *Jak (se) učit. Vybrané myšlenky o vzdělávání a o výchově*. Praha: Mladá fronta, 2004, ISBN 80-204-1123-2

KRAUS, B., SÝKORA, P., *Sociální pedagogika I*. Brno: IMS, 2009

MATĚJŮ, P., a kol., *Bílá kniha terciárního vzdělávání*. Praha: MŠMT, 2009, ISBN 978-80-254-4518-8

NĚMEC, J. a kol., *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času, pro doplňující pedagogické studium*. Brno: Paido, 2002, ISBN 80-7315-0123

PÁVKOVÁ, J. a kol., *Pedagogika volného času*. Praha: Portál s. r. o., 2008, ISBN 978-80-7367-436

PROCHÁZKA, M., *Sociální pedagogika*. Praha: Grada publishing, 2012, ISBN 978-80-247-3470-5

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J., *Pedagogický slovník*. 2. vydání Praha: Portál, s. r. o., 1998, ISBN 80-7178-252-1

ŘEZÁČ, J., *Sociální psychologie*. Brno: Paido. 1998, ISBN 80-85931-48-6

SPOUSTA, V., aj., *Kapitoly z pedagogiky volného času*. Brno: Masarykova univerzita, 1998, ISBN 80-210-1274-9

SPOUSTA, V., et al., *Metody a formy výchovy ve volném čase*. Brno: Masarykova univerzita, 1998, ISBN 80-210-1275-7

VAVŘÍK, M., JILČÍK, T., *Základy sociologie*. Brno: IMS, 2011

VERDON, J., *Volný čas ve středověku*. Praha: Vyšehrad s. r. o., 2003, ISBN 80-7021-543-7

Prameny

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání ve znění pozdějších předpisů

Vyhláška č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání

Vyhláška č. 410/2005 Sb., o hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání mladistvých

Internetové zdroje

ČADILOVÁ, O. *Sociální učení a zrání*. [online].[cit. 22.9.2014]. Dostupné na [www.<szsmb.cz/admin/upload/sekce_materialy/socialni učení a zrání.pdf>](http://www.szsmb.cz/admin/upload/sekce_materialy/socialni_učení_a_zrání.pdf).

KULACSOVÁ, K. *Limitující faktory osobnosti vzhledom na volný čas*. 2006. [online].[cit. 15.9.2014]. Dostupné na [www:<ped.muni.cz/pedor/archiv/2006/pedor06_2_limitujuce_kulacsova.pdf>](http://www.ped.muni.cz/pedor/archiv/2006/pedor06_2_limitujuce_kulacsova.pdf).

KUČEROVÁ, S. *Zanikání škol na českém venkově* [online].[cit. 9.9.2014]. Dostupné na [www: <.dvs.cz./clanek.asp.id=6438748/>](http://www.dvs.cz/clanek.asp.id=6438748/).

Cirsium [online].[cit. 2.10.2014]. Dostupné na [www: <google.cz/cirsium.cz>](http://www.google.cz/cirsium.cz).

Metodika pro podporu tvorby ŠVP ve školských zařízeních pro zájmové vzdělávání 2009. [online]. [cit 18.10.2014]. Dostupné na [www: <database- strategie.cz/msmt/strategie/>](http://www.database-strategie.cz/msmt/strategie/).

V družinách nejsou děti jen hlídány. Učitelství č. 28/2010 [online].[cit.12.10.2014]. Dostupné na <www.ucitelskonoviny.cz/archiv/clanek=5427>.

o. s. Barvínek [online].[cit.2.10.2014]. Dostupné na [www: <barvinek.net>](http://www.barvinek.net).

Školní kluby.[online].[cit. 23.9.2014]. Dostupné na [www: <msmt.cz/mladez/skolni-kluby>](http://www.msmt.cz/mladez/skolni-kluby).

Výroční zpráva o. s. Barvínek z roku 2001 a 2003 [online].[cit. 2.10.2014]. Dostupné na [www: <barvinek.net >](http://www.barvinek.net).

Rodina a škola, č. 10, prosinec 2011, ročník LVIII.[online].[cit. 23.9.2014]. Dostupné na [www: <portal.cz/casopis/ras/archive/>](http://www.portal.cz/casopis/ras/archive/).

Další zdroje

Kroniky obce Podomí – kopie (*originály 5 kronik jsou uloženy ve Státním okresním archivu Vyškov se sídlem ve Slavkově u Brna*). *Kroniky nemají pravidelné číslování stran.*

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

HZS	Hasičský záchranný sbor
JMK	Jihomoravský sbor.
MŠ	Mateřská škola
MU	Masarykova universita
SK	Sportovní klub
SPŠ	Střední průmyslová škola
ŠD	Školní družina
ŠK	Školní klub
ŠLP	Školní lesní podnik
ZŠ	Základní škola
ZUŠ	Základní umělecká škola

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek č. 1 Přehled využívání zájmových kroužků na vybraných školách

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1 **Přehled zájmových kroužků na vybraných školách**

Tabulka č. 2 **Prostory škol určené k trávení volného času a zájmových aktivit**

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Přehled činností školního klubu při ZŠ a MŠ Podomí v letech 2001 - 2007

Příloha P II: Cirsium

Příloha P III: o. s. Barvínek

Příloha P IV: Ukázka prostor pro využití volného času dětí na vybraných školách

PŘÍLOHA P I: PŘEHLED ČINNOSTÍ ŠKOLNÍHO KLUBU PŘI ZŠ PODOMÍ V LETECH 2001 - 2007

2001/2002

Kroužky	Akce pro děti ve škole	Akce pro veřejnost
Výtvarný I. a II	Mikuláš	Koledování
Keramický I. a II.	Pečení perníků	Adventní odpoledne s dílnou
Chovatelský	Diskotéka žáků 9. tříd pro žáky I. stupně	Country bál
Žurnalistický	Adventní víkendovka	Drakiáda

2002/2003

Kroužky	Akce pro děti ve škole	Akce pro veřejnost
Výtvarný I. a II.	Mikuláš	Drakiáda
Keramický I., II., III.	Adventní víkendovka	Karneval
Žurnalistický	Diskotéka žáků 9. tříd pro žáky I. stupně	Country bál
Chovatelský		Koledování
Informatiky		Adventní odpoledne s dílnou
Zájmové dílny podle zájmu dětí – diskotéka, aerobik, vycházky, dramatizace, pong- pong, loutkových pohádek, soutěže, besedy		Cvičení matek na mateřské dovolené s dětmi
Kluby		
Vodácký klub		
Klub netradičních sportů		
Přírodovědný klub Mraveniště		

2003/2004

Kroužky	Akce pro děti ve škole	Akce pro veřejnost
Výtvarný I. a II.	Školní parlament	Drakiáda
Keramický I., II., III:	Mikuláš	Karneval
Žurnalistický I.a II.	Adventní víkendovka	Country bál

Akvaristický	Diskotéka žáků 9. tříd pro žáky I. stupně	Koledování
Pěstitelský		Adventní odpoledne s dílnou
Hudební redakce I. a II.		Cvičení matek na mateřské dovolené s dětmi
Aerobic		
Šachový		
Dramatický		
Informatiky I. a II.		
Fotbalový		
Florbalový		
Bojového umění		
Posilování		
Dopravní		
Přírodovědný		
Zájmové dílny podle zájmu dětí – diskotéka, aerobik, vycházky, dramatizace, pong- pong, loutkových pohádek, soutěže, besedy		
Kluby		
Vodácký klub		
Klub netradičních sportů – lanové aktivity		
Přírodovědný klub Mraveniště		
Historický		
Internetová čajovna		
Turistický		

Tábory	
Vodácký klub	Vodácký tábor
Klub Mraveniště	Letní soustředění
Bojové umění	Letní soustředění

2004/2005

Kroužky	Akce pro děti ve škole	Akce pro veřejnost
Výtvarný I. a II.	Školní parlament	Drakiáda
Keramický I., II., III:	Mikuláš	Karneval
Žurnalistický I.a II.	Adventní víkendovka	Pojďte pane, budeme si hrát pro rodiče s dětmi
Akvaristický	Diskotéka žáků 9. tříd pro žáky I. stupně	Koledování
Pěstiteleský		Adventní odpoledne s dílnou
Hudební redakce I. a II.		Cvičení matek na mateřské dovolené s dětmi
Aerobic		
Šachový		
Dramatický		
Informatiky I. a II.		
Fotbalový		
Florbalový		
Bojového umění		
Posilování		Závody na běžkách, sáňkování
Zájmové dílny podle zájmu dětí – diskotéka, aerobik, vycházky, dramatizace, pong- pong, loutkových pohádek, soutěže, besedy		Základy vodáckých dovedností na řece Moravě A místním rybníku
Kluby		O putovní pohár starosty Krásenska – akce na podporu pospolitosti v kolečkových sportech
Vodácký klub		Zásady šetrného tábornictví
Klub netradičních sportů – lanové aktivity		Exkurze za historií a přírodou vojenského výcvikového prostoru
Přírodovědný klub Mraveniště		Setkání se seniory
Historický		
Internetová čajovna		
Turistický		

Tábory	
Vodácký klub	Vodácký tábor
Klub Mraveniště	Letní soustředění

2005/2006

Kroužky	Akce pro děti ve škole	Akce pro veřejnost
Výtvarný I. a II.	Školní parlament	Drakiáda
Keramický I., II., III:	Mikuláš	Karneval
Žurnalistický I.a II.	Adventní víkendovka	Pojďte pane, budeme si hrát pro rodiče s dětmi
Akvaristický	Diskotéka žáků 9. tříd pro žáky I. stupně	Koledování
Chovatelský		Adventní odpoledne s dílnou
Informatiky I. a II.		Cvičení matek na mateřské dovolené s dětmi
Fotbalový		Závody na běžkách, sáňkování
Florbalový		Základy vodáckých dovedností na řece Jihlávce A místním rybníku
Cizí jazyk		O putovní pohár starosty Krásenska – akce na podporu pospolitosti v kolečkových sportech
Zájmové dílny podle zájmu dětí – diskotéka, aerobik, vycházky, dramatizace, pong- pong, loutkových pohádek, soutěže, besedy		
Kluby		
Vodácký klub		
Klub netradičních sportů – lanové aktivity		Exkurze za historií a přírodou vojenského výcvikového prostoru
Přírodovědný klub Mraveniště		
Internetová čajovna		

Tábory	
Vodácký klub	Vodácký tábor
Klub Mraveniště	Letní soustředění

2006/2007

Kroužky	Akce pro děti ve škole	Akce pro veřejnost
Výtvarný I. a II.	Školní parlament	Drakiáda
Keramický I., II.	Mikuláš	Karneval
Žurnalistický I.a II.	Adventní víkendovka	Pojďte pane, budeme si hrát pro rodiče s dětmi
Akvaristický	Diskotéka žáků 9. tříd pro žáky I. stupně	Koledování
Chovatelský	Víkendové pobyty pro žáky – stmelování kolektivu	Adventní odpoledne s dílnou
Informatiky I. a II.		Cvičení matek na mateřské dovolené s dětmi
Fotbalový		
Florbalový		Základy vodáckých A místním rybníku
Historický		O putovní pohár starosty Krásenska – akce na podporu pospolitosti v kolečkových sportech
Kluby		
Vodácký klub		
Klub netradičních sportů – lanové aktivity		
Internetová čajovna		

PŘÍLOHA P II: CIRSIUM

znaky obcí, jejichž základní školy jsou členy Cirsia (obec Lipovec oficiální znak nemá).

Křtiny

Ostrov u Macochy

Podomí

Jedovnice

Sloup

V roce 1996 vzniklo regionální sdružení škol Cirsiium. Jméno si vzalo podle rostliny Pcháče (lat. *Cirsium eriophorum*, Pcháč bělohlavý), rostliny vyskytující se hojně v Moravském krasu. Sdružení tvoří tyto sousedící školy:

ZŠ Křtiny

ZŠ Sloup

ZŠ Jedovnice

ZŠ a MŠ Podomí

ZŠ a MŠ Ostrov u Macochy

ZŠ a MŠ Lipovec

Ředitelé škol se scházejí jednou za dva až tři měsíce. "Řešíme společné problémy, prodiskutujeme, jak je kdo rozlouskne. To je to nejcennější. Někdy se k nám připojí třeba učitelé matematiky nebo angličtiny či jiných předmětů. Setkali se například už i školníci či pracovníci stravování a školních družin," vysvětluje Jiří Kovařík, dnes již zesnulý zakladatel sdružení.

Sdružení nemá jen odbornou stránku, nezapomíná ani na společenské akce. Přípravuje např. i turnaj ve volejbalu, v němž si pedagogové a ostatní pracovníci škol prověří svou sportovní výkonnost. Z dalších aktivit lze jmenovat vědomostní soutěž Cirsiádu, která probíhá každoročně ve Sloupu. Na začátku školního roku probíhá pravidelně třídní pobyt pro žáky šestých ročníků s názvem Rubikon, aneb už jsem šesták (pro značnou náročnost organizace se v přípravě střídají zejm. školy v Podomí, Lipovci a Ostrově). Na jaře probíhá pěvecká soutěž Jedovnická Kuňka, kterou připravuje ZUŠ Jedovnice pod záštitou ZŠ Jedovnice. ZŠ Křtiny organizuje soutěž v aerobiku, ve Sloupě na konci školního roku probíhá soutěž pěveckých sborů Sloupský slavík. Učitelé jednotlivých předmětů se navštěvují

ve svých hodinách, aby se podělili o praktické zkušenosti a prověřené metody výuky a hledají nové přístupy k učivu. Nechme promluvit ještě jednoho zakladatele sdružení Jiřího Kovaříka: *“Představujeme školy v jednom regionu. V malém počtu si snadněji vyřikáme problémy a nacházíme řešení. Můžeme si rozdělit práci. Třeba v přípravě testů prověřování učiva v jednotlivých předmětech. Každá škola si vezme jeden. Pořádáme i soutěže mezi školami.”*

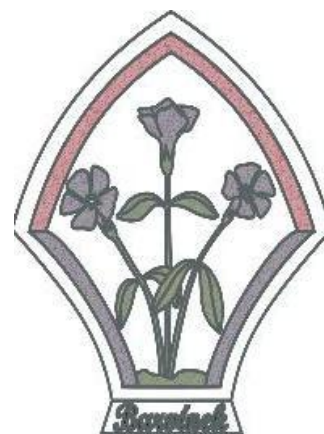
Je tu ještě jedna skutečnost, kterou je dobré zmínit. Na rozdíl od městských škol, které vybírají z velkého počtu dětí a mohou tak sestavit jedno perfektní družstvo fotbalistů, jiné děti trénují florbal, další skupina se věnuje výtvarným soutěžím atd., musí být naše děti univerzální. Šikovný sportovec musí zvládnout kopanou, volejbal, plavání, šikovný matematik reprezentuje školu i v biologii nebo kreslí obrázky do soutěže. Často se stávalo, že ze soutěží přijížděli naši žáci zklamaní, protože jejich výkon byl sice výborný, ale v okresním měřítku průměr. Obsazení předních míst pak znamenalo neúměrnou námahu. *“Dalším kladem sdružení Cirsium je i to, že naše školy jsou podobného ražení, děti z těchto škol vyrůstají zhruba ve stejných podmínkách, mají srovnatelné výkony a při pořádání společných akcí ušetříme i na cestovním, děti si více zasoutěží a jsou úspěšnější,”* poznamenává další dlouholetá nestorka sdružení Jaroslava Školařová, ředitelka ZŠ Lipovec.

Školy Cirsia si vypomáhají i v zabezpečování a obsazování kulturních akcí, výletů a zájezdů. Navzájem si vyměňují zkušenosti mezi pedagogickými i nepedagogickými pracovníky a prosazují regionální požadavky na školském úřadu. Podporují se i při řešení různých projektů, případně některé projekty řeší společně.

převzato z: <https://www.google.cz/#q=cirsium.cz>

PŘÍLOHA P III: O. S. BARVÍNEK

Posláním sdružení je přiblížit lidem historii Dražanské vrchoviny a pečovat o její přírodní bohatství. Barvínek se věnuje práci s dětmi a mládeží, pečuje o přírodní rezervace, pořádá akce pro veřejnost (exkurze, soutěže, přednášky aj.) a usiluje o oživení tradic a pospolitost především v obcích Krásensko, Podomí, Ruprechtov a Senetářov. Aktivně spolupracuje s obcemi Mikroregionu Dražanská vrchovina, kde podporuje principy Místní agentury 21.

Od roku 2005 provozuje Barvínek ekologickou poradnu.

Cílem Barvíneku je:

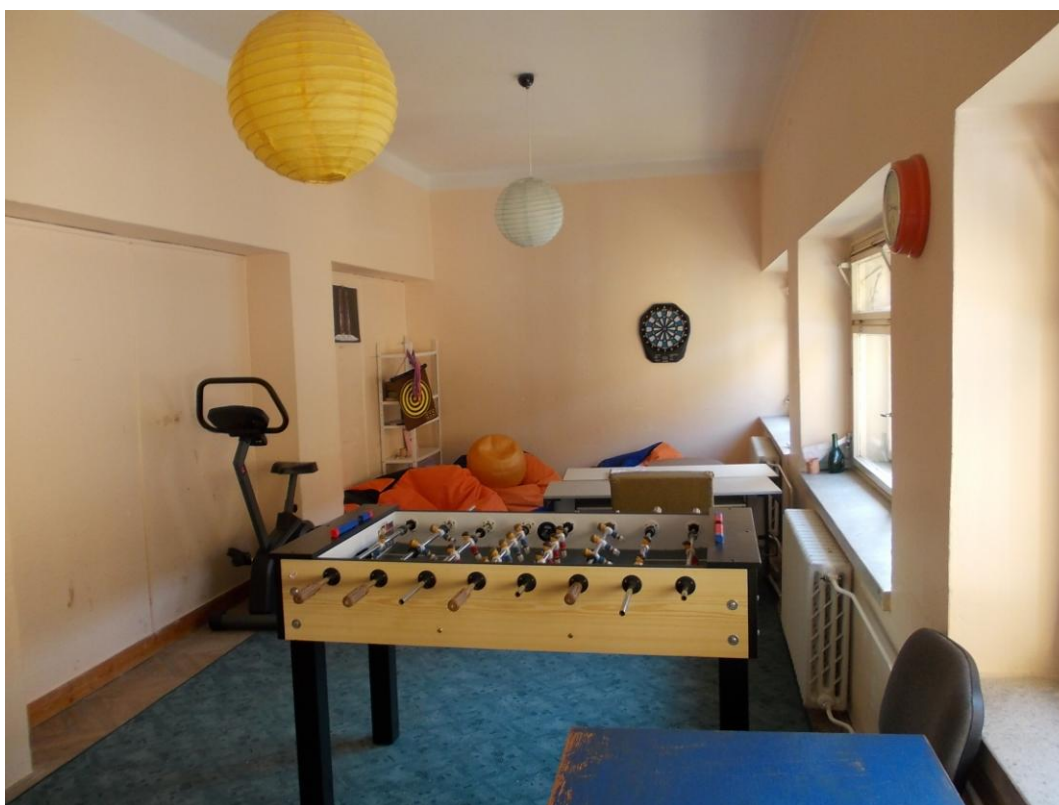
- všestranně rozvíjet osobnost dětí a mládeže. Přispívat k vytváření jejich hodnotové orientace na nekonzumní oblasti života a dobré mezilidské vztahy. Rozvíjet citové vazby k přírodě, regionální historii, etnografickým zajímavostem a lidové tradici. Podporovat je v tvořivosti, seberealizaci, flexibilitě a získávání sebedůvěry.
- ochrana přírody a krajiny
- vychovávat občany ke spoluzodpovědnosti za stav životního prostředí a udržitelný rozvoj regionu
- naplňovat odkaz profesora MUDr. Ervína Černého – Křetínského, DrSc., podomského rodáka, dlouholetého badatele v oblasti historie: přiblížit mladým lidem minulost rodného kraje a společně s nimi pečovat o kulturně - historické a přírodní bohatství regionu.
- spolupráce se školami, s občanskými sdruženími pro děti a mládež, popř. s jinými organizacemi a institucemi. Spolupráci mohou upravovat písemně uzavřené smlouvy.
- podporovat získávání a zvyšování pedagogické i odborné způsobilosti svých členů

V oblasti práce s dětmi a mládeží Barvínek působí zejména v regionu čtyřech spádových obcí (Podomí, Ruprechtov, Senetářov a Krásensko), jejichž děti docházejí do ZŠ. Barvínek se od svého založení snaží suplovat funkci středisek volného času ve městech a vytvářet tak prevenci sociálně patologických jevů a pozitivní vliv na výchovu dětí.

Kromě pravidelných kroužků a klubů Barvínek organizuje i jednorázové, většinou již tradiční akce. Jejich cílem je jednak oslovit i neorganizované děti, ale především umožnit dětem a rodičům společně trávit volný čas. Akce jsou jak sportovní, tak i relaxační a vzdělávací. Při organizaci těchto akcí se sdružení snaží o navázání spolupráce s ostatními organizacemi regionu.

PŘÍLOHA P IV: UKÁZKA PROSTOR PRO VYUŽITÍ VOLNÉHO ČASU DĚTÍ NA VYBRANÝCH ŠKOLÁCH

Lezecká stěna a klubovna školního klubu při ZŠ Jedovnice

Plavecký bazén a včelí úly při ZŠ Sloup

Přírodovědný koutek a kuchyňka při ZŠ a MŠ Lipovec

Sváteční stůl – Adventní víkendovka a nové sportoviště při ZŠ a MŠ Podomí

